

YMPÄRISTÖRIKOSKATSAUS

2025

Tiivistelmä

RAPORTIN NIMI

Ympäristörikoskatsaus 2025

LAATIJA

Suomen kansallinen ympäristörikosseurantaryhmä

JULKAISUAJANKOHTA

6/2025

TOIMEKSIANTO/TUTKIMUSKYSYMYS

Poliisihallitus

KESKEISET LÄHTEET

Internet

KÄYTETYT MENETELMÄT

Esitutkintaviranomaisen tilastot, Syyttäjälaitoksen tilastot, muu julkinen aineisto

AVAINSANAT

Ympäristörikos, ympäristörikosseurantaryhmä, ympäristörikoskatsaus

JULKISUUSASTE

Julkinen asiakirja

SIVUJA

51

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
2 Valvontaviranomaisten yhteistyö	6
3 Ympäristörikostorjunnan ajankohtaiset hankkeet.....	7
4 Rikoshyödyn määrittämiseen liittyviä kysymyksiä	8
5 Poliisin kansainvälinen virka- ja oikeusapu ympäristörikosasioissa	9
6 Ympäristörikoksiin liittyviä uhkakuvia.....	10
6.1 Tilanne Suomessa	10
6.2 Tilanne kansainvälisesti	12
7 Kansainvälinen toiminta	14
7.1 Kansainvälinen viranomaisyhteistyö	14
7.2 Eurojust ja ympäristörikkokset	16
8 Kansainväliset ympäristösopimukset ja kotimainen ympäristörikoslainsäädäntö	17
8.1 Ympäristörikoksia koskevat kansainväliset sopimukset	17
8.2 Euroopan unionin ympäristörikoslainsäädäntö	19
8.3 Suomen ympäristörikoslainsäädäntö	20
8.4 Viimeisimmät keskeiset muutokset Suomen ympäristölainsäädännössä	21
9 Valvonta	21
9.1 Ympäristölainsäädännön valvonta	21
9.1.1 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä kunnan ympäristösuojeluviranomaisten tehtävät.....	21
9.1.2 Suomen ympäristökeskuksen tehtävät	23
9.1.3 Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tehtävät	24
9.2 Poliisi	24
9.3 Rajavartiolaitos	25
9.4 Tulli.....	27
9.4.1 Tullin tehtävät.....	27
9.4.2 Uhanalaisten eläin- ja kasvilajien tuonnin, viennin ja kauttakuljetuksen valvonta.....	27
9.4.3 Vaarallisten aineiden ja säteilevien kuljetusten valvonta.....	27

9.4.4 Otsonikerrosta heikentävien aineiden ja fluorattujen kasvihuonekaasujen valvonta ..	28
9.4.5 Kansainvälisten jätesiirotojen valvonta	28
9.5 Syyttäjälaitos	29
10 Viranomaisten tietoon tulleet ympäristörikokset.....	30
10.1 Rikoslain ympäristörikokset	30
10.2 Ympäristön turmeleminen RL 48 luku 1 §	31
10.2.1 Törkeä ympäristön turmeleminen RL 48 luku 2 §	32
10.2.2 Ympäristörikkomus RL 48 luku 3 §	33
10.2.3 Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen RL 48 luku 4 §.....	35
10.2.4 Luonnonsuojelurikos RL 48 luku 5 §.....	35
10.2.5 Törkeä luonnonsuojelurikos RL 48 luku 5 a§	36
10.2.6 Rakennussuojelurikos RL 48 luku 6 §	36
10.3 Rikoslain luonnonvararikokset	37
10.3.1 Metsästysrikos RL 48 a luku 1 §.....	38
10.3.2 Törkeä metsästysrikos RL 48	38
10.3.3 Kalastusrikos RL 48 a luku 2 §	39
10.3.4 Metsärikos ja puutavararikos (RL 48 a luku 3 ja 3 b §)	39
10.3.5 Laittoman saaliin kätkeminen ja törkeä laittoman saaliin kätkeminen (RL 48 a luku 4 ja 4 a §).....	40
10.4 Ympäristöön liittyvät rikoslain terveyttä ja turvallisuutta vaarantavat rikokset	40
10.5 Vesilain vastaiset menettelyt.....	40
10.6 Muita lakeja koskevat rikokset	41
10.6.1 Jätelain rikkominen.....	45
10.6.2 Määrätyt öljypäästömaksut ja aluksesta veteen menevien päästöjen esitutkinta	45
10.7 Ympäristörikosten määrästä syyttäjillä ja tuomioistuimissa	46
11 Loppuarviointi.....	49

1 Johdanto

Ympäristörikoskatsauksessa on esitetty poliisin, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja Syyttäjälaitoksen tietoon tulleet taulukon mukaiset ympäristörikokset rikosnimikkeittäin vuosilta 2020 - 2024. Esi-
tutkintaviranomaisen ympäristörikostilastot perustuvat siihen, millä rikosnimikkeellä tapausta on
tutkittu esitutkintavaiheessa. Kun asia etenee syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn, rikosni-
mike on voinut muuttua. Katsauksessa esitetään myös esimerkkitapauksia ympäristörikoksista
eri rikosnimikkeillä sekä esitutkintaviranomaisen ja tuomioistuimen tilastoja.

Esi-
tutkintaviranomaisten kirjaamien rikoslain 48 luvussa tarkoitettujen ympäristörikosten määrä
on vuonna 2024 ollut kokonaisuutena suurempi edellisvuosiin verrattuna. Rikoslain 48 a luvun
mukaisten luonnonvararikosten määrä vuonna 2024 laski edellisvuoteen verrattuna. Rikoslain 44
luvun terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin sisältyy tekoja, joilla voi olla huomattavia
vaikutuksia ympäristöön, mutta tässä katsauksessa niitä ei enää tilastoida. Ympäristörikoksiin
luokitellut vähäisemmät rikkomustasoiset rikokset vähenivät vuonna 2024. Rikoslain 48 luvun
mukaisista ympäristörikoksista sekä 48 a luvun ja 44 luvun ympäristöön liittyvistä rikoksista siir-
tyy syyttäjille vuosittain noin kolmannes.

Ympäristövalvonta- ja esitutkintaviranomaiset ovat yhteistoiminnassa toteuttaneet ympäristöri-
koston torjunnan strategiaa ja toimenpideohjelmaa. Alkuvuodesta 2021 valmistui strategian ensim-
mäinen päivitys, joka on voimassa vuoteen 2026 asti. Samassa yhteydessä julkaistiin järjestyk-
sessä neljäs toimenpideohjelma¹. Syksyllä 2022 valmisteltiin toimenpideohjelman päivitys vuo-
sille 2023–2024. Ympäristöministeriön johtama toimeenpanoryhmä seuraa toimenpideohjelman
toteutumista. Ympäristörikosten torjuntaa toteuttavista viranomaisista vuonna 2016 muodostetut
alueelliset yhteistyöryhmät kattavat koko valtakunnan alueen. Ympäristörikoston torjunnan yhteistyö-
ryhmiä on muodostettu myös teemakohtaisesti ja alueellisilla yhteistyöryhmillä on keskinäistä yh-
teistoimintaa. Yhteistyöryhmissä on kehitetty viranomaisten välistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa,
järjestetty yhteisiä koulutustilaisuuksia sekä suunniteltu ja toteutettu yhteisiä operatiivisia projek-
teja. Ennalta suunniteltujen yhteisten operatiivisten projektien johdosta on voitu paljastaa uusia
ympäristörikoksia, jotka eivät muutoin olisi tulleet viranomaisen tietoon. Koska ympäristörikokset
ovat suurelta osin piilorikollisuutta, viranomaisten tehostunut paljastava yhteistoiminta on ollut
tuloksellista ympäristörikosten selvittämiseksi. Viranomaistoiminnan organisoiduttua paremmin

¹ [Ympäristörikoston torjunnan strategia 2021–2026 ja toimenpideohjelma 2021–2022 - Valto \(valtioneu-
vosto.fi\)](#)

edellisellä strategiakaudella, alkaneella kaudella ympäristörikostorjunnan painopistettä siirretään toiminnan tehostamiseen ruohonjuuritasolla. Ympäristörikosten ennaltaehkäisemiseen pyritään myös vaikuttamaan lisäämällä yleistä tietoisuutta ympäristö- ja luonnonsuojelulainsäädännön velvoitteista ja järjestämällä tiedotuskampanjoita ympäristörikosteemoista.

Eri organisaatioiden viranomaisista muodostettu Kansallinen ympäristörikosten seurantaryhmä tuottaa tilannekuvaa Suomen ympäristörikollisuudesta. Seurantaryhmä on laatinut vuosittaisen raporttinsa vuodesta 1997 alkaen ja INTERPOL:lle vuodesta 1998 alkaen. Suomen ympäristörikostorjunnan kehittämistä, seurantaa ja vuosiraportointia viranomaisyhteistyössä on kansainvälistikin pidetty hyvänä käytänteenä ja malliesimerkkinä. Vuosien myötä seurantaryhmä on esittänyt lukuisia ympäristörikostorjunnan tehostamiseen ja lainsäädännön ja viranomaisyhteistyön kehittämiseen liittyviä suosituksia, jotka ovat käytännössä myös toteutuneet. Muun muassa kansallisen ympäristörikostorjunnan strategian laatiminen on ollut yhtenä seurantaryhmän suosituksena, joka on sittemmin myös toteutunut.

Kansallisen ympäristörikosten seurantaryhmän puheenjohtajana toimii poliisitarkastaja Teemu Saukonieni Poliisihallituksesta ja sihteerinä rikosylikomisario Riku Lindqvist Keskusrikospoliisista. Ryhmän muita jäseniä ovat poliisitarkastaja Juha Tuovinen sisäministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Leena Mäkipää oikeusministeriöstä, erityisasiantuntija Kati Leskinen ympäristöministeriöstä, tulliylitarkastaja Tarja Koskenlaakso Tullin rikostorjunnasta, ylitarkastaja Eeva Havas sisäministeriön rajavartio-osastolta, valtiosyyttäjä Heidi Nummela Suomen Syyttäjälaitoksesta, Etelä-Suomen alueelta, ylitarkastaja Hannele Nikander Suomen ympäristökeskuksesta, lakimies Ilona Varis Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta sekä juristi Heikki Holopainen Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta.

2 Valvontaviranomaisten yhteistyö

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset tekevät säännöllistä valvontayhteistyötä, koska kyseessä olevien viranomaisten tehtävät ovat samankaltaisia ja osin rinnakkaisia. Ympäristöviranomaiset, poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja pelastusviranomaiset tekevät yhteistyötä ympäristöasioissa yhteistyöryhmissä sekä tapauskohtaisesti. Epäilyissä rikostapauksissa ympäristöviranomaiset tekevät yhteistyötä sekä poliisin että syyttäjän kanssa. Alueellisten ympäristörikosyhteistyöryhmien perustamisen jälkeen yhteistyötä on edelleen tiivistetty ja kehitetty.

Tulli toimii osana Euroopan unionin tullijärjestelmää ja on siten valvontaviranomainen tavaroiden maahantuonnin, maastaviennin sekä kauttakuljetuksen osalta. Näin ollen on luonnollista, että Tulli tekee säännöllistä valvonta- ja esitutkintayhteistyötä eri ympäristöviranomaisten kanssa. Erityisesti kansainvälisten jätesiirtojen valvonnassa Tullin ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyö on avainasemassa laittomien kansainvälisten jätesiirtojen paljastamiseksi ja torjumiseksi. Kansallisen tarkastussuunnitelman mukaisesti kansainvälisten jätesiirtojen valvontaan osallistuvat myös muut valvontaviranomaiset, kuten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset sekä poliisi. Myös luvanvaraisten eläinten ja kasvien siirtojen valvonnassa sekä esitutkintaan siirtyneissä tapauksissa Tullin ja Suomen ympäristökeskuksen yhteistyö on tärkeässä roolissa, jotta luvattomia ja laittomia siirtoja voidaan selvittää sekä torjua.

Päästövalvonnassa ja sitä koskevassa hallinnollisessa- ja rikostutkinnassa viranomaisten välinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Rajavartiolaitos tekee päästövalvonnassa yhteistyötä poliisin, Traficomin ja Suomen ympäristökeskuksen kanssa niin hallinnollisen öljypäästömaksun määrittämisen perusteiden selvittämisessä kuin aluksista veteen meneviin päästöihin liittyvässä rikosoikeudellisessa esitutkinnassakin.

3 Ympäristörikostorjunnan ajankohtaiset hankkeet

Keskusrikospoliisin vetämä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelman mukainen "Kehitetään ympäristörikostorjuntaan liittyvä riskiarviointimalli "JARP- hanke" päättyi vuoden 2024 loppuun. JARP-hankkeessa luotiin riskiarviointiin perustuva työmalli, jonka avulla vakavia jätealan yrityksen toiminnassa tapahtuvia ympäristörikoksia kyetään ennalta estämään ja paljastamaan rikostiedustelutoiminnan avulla. Kehitystyössä määriteltiin riskiarviointitehtävän sisältö, jossa hyödynnetään myös muiden viranomaisten analyysikyvykkyyksiä. Lisäksi luotiin rikosanalyysiä palveleva tiedonhallintaratkaisu, jonka avulla kyetään tuottamaan tarkennettua tilannekuvaa tiedusteluselvityksistä ja niiden tuloksista. Sidosryhmäyhteistyön avulla organisoitiin vihjetietojen luovutuksia epäilyttävistä jätealan toimijoista poliisin haltuun. JARP-hankkeessa haettiin ja saatiin EU-rahoitusta JARP-mallin mukaisen operatiivisen toiminnan käynnistämiseksi.

Keskusrikospoliisin Rikosteknisessä laboratoriossa (RTL) kesäkuussa 2023 käynnistynyt kaksivuotinen Ylpeys-projekti (Ympäristörikoksiin liittyvän poliisitoimen edistäminen ja yhteistyön syventäminen) lähenee loppuaan. Projektin tavoitteena on ollut poliisin ja ympäristörikostutkimuk-

siin osallistuvien sidosryhmien osaamisen sekä tietopohjan vahvistaminen, ja yhteistyön syventäminen sekä poliisin sisällä että sidosryhmien kanssa. Ympäristörikostutkimuksiin osallistuvien toimijoiden osaamista ja yhteistyötä edistettiin koulutusten avulla, ja kaikki koulutukset on nyt pilotoitu. Osakokonaisuudet toteutettiin hybridimuotoisesti, ja ne sisälsivät kaikille yhteisen verkkokurssin ja lähikoulutuksia. Paikkatutkinnan lähikoulutukset painottuvat maanäytteenottoon. Ympäristörikostutkimuksiin osallistuvien viranomaisten verkostoa ja yhteistyötä syvennettiin seminaarimuotoisilla lähikoulutuksilla. Koulutuksista saadussa palautteessa korostui moniviranomaisyhteistyön merkitys ja yhteydenpito matalalla kynnyksellä. Osallistujien verkostot kasvoivat ja heidän käsityksensä ympäristörikostutkimusmetodeista syventyi. Seminaarit keräsivät kiitosta siitä, että luennoitsijoita oli kattavasti eri osa-alueilta. Projektissa on vielä työn alla seminaarien materiaaleista koostuva käsikirjamainen osuus, joka julkaistaan projektin päättyessä. Koulutuskokonaisuuksien myötä Suomessa on nyt entistä enemmän ympäristörikostutkintaan perehtyneitä tutkijoita. Ylpeys-projekti on EU:n osarahoittama.

4 Rikoshyödyn määrittämiseen liittyviä kysymyksiä

Ympäristörikokset tehdään usein taloudellisin motiivein. Ympäristövelvoitteita ei noudateta, koska niiden noudattamisen arvioidaan tulevan kalliiksi. Sen lisäksi, että rikos ei saa kannattaa, on ympäristörikoksista saadun rikoshyödyn tuomitseminen valtiolle myös ennaltaehkäisevässä mielessä tärkeää. Mahdollisuus laiminlyödä ympäristövelvoitteita ei muodostu tällöin niin houkuttelevaksi.

Rikoshyöty määritetään viranomaisyhteistyössä ympäristörikosasioissa. Rikoksella saadun hyödyn arviointi on kuitenkin vaikeaa, ja tuomioistuinkäsittelyssä rikoshyödyn määrä saattaa olla yksi merkittävimmistä kysymyksistä. Oikeuskäytäntöä koskevan selvityksen² mukaan oli ilmeistä, että käräjäoikeuksissa tarkasteluajanjaksolla (vuodet 2013–2018) käsitellyissä rikosasioissa oli jäänyt vaatimatta rikoshyötyä useissa sen tyyppisissä tapauksissa, joissa sitä muun oikeuskäytännön valossa olisi saatu. Vuosia 2019–2024 oikeuskäytäntöä koskevaa selvitystä ollaan tällä

² Ympäristörikoshyötyjen tilannekuva, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:56

hetkellä laatimassa. Alustavien tuloksien perusteella voidaan todeta, että myös tämän tarkasteluajanjakson ympäristörikosasioissa rikoshyötyä jää vaatimatta useissa tapauksissa.

Rikoshyötynä voidaan tuomita vain rikoksella saatu lisähyöty, sillä rikoshyödyn menettäminen ei ole rangaistus. Hyöty voi olla esimerkiksi tulon lisäystä tai syntynyttä säästöä. Taloudellista hyötyä voidaan saada esimerkiksi silloin, kun jätteitä ei toimiteta asianmukaiseen vastaanottoipaikkaan tai jätetään hakematta toiminnalta vaadittu lupa (esimerkiksi ympäristölupa, maa-aineslupa tai vesitalouslupa), jolloin vältetään lupaan liittyvät kustannukset.

Rikoksen tuottaman hyödyn laskennassa arvioidaan usein niin sanotun nettohyöty- ja bruttohyötyperiaatteen soveltamista. Tuomioistuimien joutuu harkitsemaan, minkälaisia kuluja hyötyä arvioitaessa voidaan ottaa huomioon, jotta vain todellinen hyöty tulisi tuomittua. Rikoksella saatu hyöty on aina vaadittava ja tuomittava menetetyksi valtiolle riippumatta teon vakavuudesta.

Rikoslain 10 luvun 10 §:n perusteella menettämisseuraamus saadaan jättää tuomitsematta esimerkiksi silloin, jos hyöty taikka esineen tai omaisuuden arvo on vähäinen taikka menettämisseuraamuksen tuomitseminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon rikoksen ja esineen tai omaisuuden laatu, vastaajan taloudellinen asema sekä muut olosuhteet. Menetetyksi voidaan tuomita myös vain osa rikoksella saadusta hyödystä. Menettämisseuraamuksen kohtuullisuuden arviointi on osa rikoksesta kaikkiaan aiheutuvien seuraamusten kohtuullisuuden arviointia. Kohtuullistamissäännöksen tarkoituksena on osaltaan varmistaa se, että menettämisseuraamus on oikeudenmukaisessa suhteessa tekijän syyksi luettuun menettelyyn ja hänen olosuhteisiinsa. Kohtuullistaminen tulee yleensä kyseeseen tuottamuksellisten rikosten kuin tahallisten rikosten yhteydessä.

5 Poliisin kansainvälinen virka- ja oikeusapu ympäristörikosasioissa

Kansainvälisten virka- ja oikeusapupyyntöjen ja muun tiedonvaihdon osalta Keskusrikospoliisi on vuonna 2024 käsitellyt kansainvälisissä tiedonvaihdossa ympäristörikoksiin liittyviä virka- ja oikeusapuasioita. Keskusrikospoliisi ja Tulli käyvät tiivistä tiedonvaihtoa yhdessä muiden valtioi-

den esitutkintaviranomaisten kanssa liittyen ympäristörikollisuuden kansainväliseen tilannekuvaan. Lisäksi INTERPOL ja Europol lähettävät säännöllisesti jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisille tiedoksi tarkoitettuja ympäristörikoksiin liittyviä ajankohtaisraportteja ja tiedonantoja.

6 Ympäristörikoksiin liittyviä uhkakuvia

6.1 Tilanne Suomessa

Suomen ympäristörikollisuuden tilanne on pysynyt tilastollisesti lähes samanlaisena useita vuosia. Vuonna 2024 ympäristörikostapaukset kasvoivat tilastollisesti edellisvuoteen verrattuna. Suomeen liittyvät ympäristörikollisuuden uhkakuvat vaihtuvat muuttuvan maailman mukaan. Eri-tyisesti Keski-Euroopassa rajat ylittävä jätteiden kuljetus ja dumpkaus ovat vakavaa ja osittain järjestäytyneen rikollisuuden harjoittamaa toimintaa, jossa tavoitellaan suuria rikoshyötyjä. Esi-utkintaan ja syyteharkintaan vietyjen paljastettujen laittomien kansainvälisten jätevientitapausten valossa voidaan päätellä Suomen olevan osana Keski-Euroopan rikosilmiötä.

On ilmeistä, että vain osa ympäristörikoksista tulee esitutkintaviranomaisten tietoon. Arvio ympäristörikosten piilorikollisuudesta perustuu erityisesti lähialuevertailuun Suomen ja naapurimaidemme Ruotsin ja Norjan rikostilastojen välillä. Ruotsissa tilastoidaan enemmän ympäristörikoksia kuin Suomessa. On kuitenkin huomioitava, että maiden välillä lainsäädäntö poikkeaa toisistaan, eivätkä tilastoluvut ole suoraan verrannollisia keskenään. Ruotsissa valvontaviranomaisella on muun muassa lakisääteinen velvollisuus ilmoittaa poliisille kaikki rikosepäilyt toisin kuin Suomessa. Silti ruotsalaiset viranomaiset arvioivat, että ympäristörikokset ovat suuressa määrin piiloon jäävää rikollisuutta myös Ruotsissa.

Suomen kansallinen ympäristörikosten seurantaryhmä on jo vuosia nostanut esiin raporteissaan ympäristörikollisuuden alhaisen kiinnijäämisriskin. Yhtenä keskeisenä ympäristörikollisuuden uhka- ja torjuntakuvana voidaan pitää sitä, että ympäristörikosten alhainen kiinnijäämisriski lisääisi jatkossa taloudellista voittoa tavoittelevan järjestäytyneesti osana liiketoimintaa toteutetun ympäristörikollisuuden määrää. Alhaisen kiinnijäämisriskin ohella ympäristörikosten osalta tuomioistuimissa muodostunut rangaistuskäytäntö vaikuttaa verraten lievältä. Ympäristön turmelemisesta tuomitaan käytännössä yleisesti päiväsakkoja tai harvoin ehdollista vankeutta.

EU:n ja länsimaiden asettamat venäläiseen raakaöljyyn kohdistuvat pakotteet ovat vaikuttaneet öljykuljetuksiin Suomenlahdella ja koko Itämerellä. Suomen ja sen lähialueilla tapahtuvat merikuljetukset muodostavat riskejä ympäristölle tapauksissa, joissa alus- ja lastiturvallisuuden säännöksiä ei noudateta.

Länsimaiden Venäjää vastaan asettamat pakotteet ovat johtaneet siihen, että Venäjä käyttää öljykuljetuksiinsa merialueella niin sanottua varjolaivastoa. Varjolaivastolla tarkoitetaan muiden kuin Venäjää vastaan pakotteita asettaneiden länsimaiden lipun alla olevaa säiliöaluskalustoa, jolla Venäjä pyrkii kiertämään pakotteiden vaikutuksia. Suomenlahden merivartiosto on seurannut vastuualueensa alusliikenteen muutoksia sekä Venäjän öljytuotteiden viennille asetettujen pakotteiden vaikutusta vastuualueellaan liikennöiviin säiliöaluksiin vuoden 2022 toukokuusta alkaen. Säiliöalusten tehostettu seuranta aloitettiin loppuvuonna 2022, jolloin Euroopan unioni laajensi venäläistä raakaöljyä koskevia pakotteitaan. Seurannan avulla pyritään muun muassa arvioimaan liikenteen vaikutusta Suomenlahden ympäristöonnettomuusriskiin.

Merellisen ympäristöonnettomuuden riski Suomenlahdella on korkealla tasolla Venäjän öljysatamiin ja niistä takaisin Suomenlahden halki suuntautuvan säiliöalusliikenteen johdosta. Tehostetun seurannan havaintojen perusteella Venäjälle suuntautuvan säiliöalusliikenteen määrä ei ole muuttunut merkittävästi Venäjän 24.2.2022 aloittaman hyökkäyssodan jälkeen. Sen sijaan merkittäviä ja jatkuvia muutoksia on havaittu alusten lippuvaltioissa, omistuspohjassa sekä vakuuksissa. Lisäksi huomionarvoista on, että venäläisen öljyn kuljetuksiin käytettävät alukset ovat aiempaa vanhempia. Tähän liittyvät riskit muodostuvat turvallisuuden näkökulmasta aluksen rakenteiden ja varustelun yleisestä kunnosta, joka heikkenee aluksen iän myötä. Muutosten perusteella voidaan myös todeta, että varjolaivaston koko on kasvanut.

Merkittävä huomio on se, että Suomenlahden liikenteessä havaitaan sellaisia aluksia, jotka liikennöivät ensimmäistä kertaa Itämeren pohjoisosan merialueella. Venäläisen öljyn kuljetuksiin käytettävään säiliöalusliikenteeseen löydetään yhä uusia aluksia ja on todennäköistä, että liikenteessä on jatkossakin ensimmäistä kertaa Suomenlahdella havaittavia yli 20 vuotta vanhoja aluksia. Lisäksi Suomenlahdella on tehty havaintoja satelliittipaikannushäiriöistä ja AIS-poikkeamista. Nämä kasvattavat entisestään ympäristövahingon riskiä.

On lähes varmaa, että Suomenlahden alueella tullaan lähitulevaisuudessa havaitsemaan sellaisia aluksia, joiden omistussuhteita ei kyetä aukottomasti selvittämään, sekä aluksia, jotka ovat huomattavan iäkkäitä ja joiden vakuutustiedot ovat puutteellisia. Mahdollisten vastuutahojen selvittäminen ja korvausvastuun toteutuminen onnettomuuden sattuessa on todennäköisesti haas-

tavaa puuttuvien vakuutusten ja epäselvien omistussuhteiden vuoksi. Oman haasteensa muodostaa myös turvallisuusympäristön nykytilanne, jonka myötä ympäristövahinkojen torjunta- ja tutkintatilanteissa ei voida luottaa Venäjä-yhteistyön toimivuuteen.

Rajavartiolaitos seuraa alusliikennettä Suomenlahdella erityisellä tarkkuudella ja huomioi havaitsemansa muutokset varautumistoimissaan sekä raportoi siitä viranomaisyhteistyön piirissä neljännesvuosittain annettavilla katsauksilla. Lisäksi Fintraffic on Traficomin toimeksiannosta 11.12.2024 alkaen selvittänyt Suomen talousvyöhykkeellä kulkevien Venäjältä saapuvien säiliöalusten vakuutustietoja. Alueelle ilmoittautumisen yhteydessä aluksilta pyydetään lippuvaltioiden myöntämää CLC-todistuskirjaa, josta vakuutustiedot selviävät.

6.2 Tilanne kansainvälisesti

Maailmanlaajuisesti ympäristörikollisuutta pidetään hyvin merkittävänä rikollisuuden muotona. Ympäristörikollisuuden katsotaan olevan taloudellisesti kolmanneksi suurin rikollisuuden muoto ase- ja huumausainerikollisuuden jälkeen. INTERPOL on arvioinut, että ympäristörikollisuus tuottaa 110–281 miljardia dollaria rikoshyötyä vuosittain.³ Ympäristörikollisuudessa on usein kansainvälinen yhteys, joten maailmanlaajuisesti kansainvälistä yhteistoimintaa pidetään hyvin tärkeänä.

Ympäristörikollisuuden kansainväliset uhkakuvat saattavat vaikuttaa suomalaisille hyvin etäisiltä. Suomi on hyvinvointivaltio, ja Suomen maantieteellinen sijainti jo itsessään poistaa monia ympäristörikollisuuden muotoja. Suomessa ei ole esimerkiksi rikollisuutta puhtaan veden saannin suhteen tai merkittävää rikollisuutta metsän hakkuun suhteen. Kansainvälisesti ympäristörikollisuuden uhat voidaan jakaa INTERPOL:n jaon mukaan: kalastusrikollisuus, metsärikollisuus, jäterikollisuus ja villieläinrikollisuus. Näistä merkittävimpinä rikollisuuden uhkakuvina voidaan Suomessa pitää jäterikollisuutta ja jätteiden hävittämiseen liittyvää rikollista toimintaa. Toistaiseksi ei ole tiedossa, että Suomella olisi merkittäviä ongelmia muovijäterikollisuuden osalta, mutta yleisesti muovijäterikollisuutta pidetään maailmanlaajuisena uhkakuvana. Muovijätteen siirtojen edellytyksiä tiukennettiin sekä maailmanlaajuisesti Baselin yleissopimuksella että EU:n jätteen-siirtoasetuksella vuonna 2021. Vientiedellytykset EU:sta tulevat yhä tiukkenemaan vuoden 2026 lopulla, kun muovijätteen vientikielto OECD-maiden ulkopuolelle tulee voimaan.

³ [INTERPOL makes public appeal to help track environmental fugitives](#)

Ympäristörikoksia tehdään useassa muodossa kaikkialla EU:ssa. Niihin kuuluvat laittomat toimet, joilla on haitallinen vaikutus ympäristöön, veteen, ilmaan, maahan ja maaperään sekä kasvistoon ja eläimistöön. Osalla rikoksista voi olla ilmastonmuutosta pahentava vaikutus pitkällä aikavälillä. Ympäristörikokset linkitetään usein kansainvälisesti muihin rikollisuuden muotoihin, kuten talousrikollisuuteen, asiakirjapetoksiin tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Monissa kansainvälisissä ympäristörikostapauksissa on mukana järjestäytyneen rikollisuuden ryhmiä, joiden mukanaoloa ei ole helppo havaita. Lisäksi Euroopassa valtioilla näyttää olevan erilaiset määritelmät järjestäytyneelle rikollisuudelle, jolloin parhaiden käytänteiden soveltaminen vaikeutuu. Laiton kansainvälinen jätteiden siirto on Euroopassa isoimpia uhkakuvia ympäristörikollisuudessa. Tapauksia löytyy lähes kaikkialta Euroopasta - myös Suomesta.

Europolin laatiman raportin "Environmental Crime in the age of climate change" avainlöydösten mukaan suurin osa ympäristörikollisuuden toimijoista on opportunistisia laillisten yritysten omistajia tai toimijoita, jotka päättävät lisätä voittoja rikollisella toiminnalla.⁴ Oikeudettomaan taloudelliseen hyötyyn käytetään rahanpesua käyttäen hyväksi samoja laillisia yrityksiä, joissa rikosten tekijät toimivat. Raportin mukaan asiakirjapetokset, lainsäädännön eroavaisuuksien väärinkäyttö ja laajalle levinnyt korruptio ovat ympäristörikollisuuden kulmakiviä.

Europolin raportin mukaan EU:n rikollisverkostot kohdistavat toimiaan yhä enemmän kuljetamalla Länsi-Euroopassa tuotettua jätettä laittomasti Keski- ja Itä-Eurooppaan. EU:n ulkopuolella eurooppalaiset salakuljettavat pääasiassa Kaakkois-Aasiaan muovijätettä ja elinkaarensa päässä olevia laivoja (romulaivoja) laittomasti. Afrikkaan Euroopasta viedään laittomasti jätteeksi luokiteltavia sähkö- ja elektroniikkalaitteita. Yksi Europolin raportin avainlöydöksistä on, että EU toimii maailmanlaajuisen villieläinten laittoman kaupan keskuksena. Eurooppa on villieläinten pääasiallinen loppusijoituspaikka, mutta Euroopan kautta kuljetetaan villieläimiä myös paljon muille mantereille.

Ympäristörikoksilla voi olla yhteys myös huumausainerikollisuuteen. Europolin raportin mukaan synteettisten huumeiden ja näiden lähtöaineiden tuotantoon liittyvä jäte on yksi tärkeimmistä järjestäytyneen rikollisuuden ympäristövahinkojen lähteistä EU:ssa. Järjestäytyntä rikollisuutta ympäristörikollisuudessa pidetään Suomessa myös yhtenä uhkakuvana.

Europolin raportissa käsitellään perusteellisesti EU:ssa tutkittujen ympäristörikosten tärkeimpiä tyyppejä, joita ovat jäte- ja ympäristön pilaantumista koskevat rikokset, villieläinten kauppa, laiton

⁴ <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/what-we-know-about-dirty-business-of-environmental-crime-in-age-of-climate-change>

kalastus, metsärikkokset ja laitton lemmikkieläinkauppa. Erityistä huomiota kiinnitetään ilmastonmuutosta kiihdyttäviin tekoihin ja ilmiöihin, joissa on viitteitä järjestäytyneen rikollisuuden mukanaolosta. Luonnonvarojen lisääntyvä niukkuus lisää todennäköisesti järjestäytyneen rikollisuuden voittoja, sillä niukkuus nostaa laittomilla markkinoilla luonnonvarojen hintaa.

EU:n jäsenmaiden ympäristöviranomaisten tiedonvaihto- ja yhteistyöverkoston (IMPEL) SWEAP-projektin (The Shipment of Waste Enforcement Actions Project) mukaan viime vuosien muutokset jätekaupassa ja monien EU:n ulkopuolella jätettä vastaanottavien maiden asettamat uudet tuontirajoitukset ovat vaikuttaneet jätevirtojen muuttumiseen ja lisänneet laitonta jätekauppaa. Lisäksi uhkana on, että kiertotalouden vaatimusten tiukentuessa jätteen määritelmä hämärtyy ja jätettä tullaan viemään laittomasti esimerkiksi luokittelemalla se ”Ei enää jätteeksi” (EEJ) ilman vaadittavia perusteita.

Ruotsissa vuosittain tilastoitujen ympäristörikosten määrä on noin 4000 – 6000 tapausta. Ruotsin rikoslakirikokset on tilastoitu Ruotsin rikostorjuntaneuvoston kotisivulla.⁵ Norjan rikoslakitilastot löytyvät Norjan valtiollisen tilastokeskuksen kotisivuilta.⁶ Norjassa ympäristörikostorjunnan valtakunnallinen asiantuntijayksikkö toimii valtakunnallisen talous- ja ympäristörikostorjuntayksikön (Okokrim) alaisuudessa. Kyseinen virasto myös julkaisee sähköistä Miljökrim -lehteä, joka on ladattavissa Okokrimin internetsivuilta.⁷ Tämän lisäksi erillisen ympäristörikoskoulutuksen saaneet rikostutkijat suorittavat ympäristörikosten tutkintaa myös paikallisissa poliisipiireissä. Virossa varsinaisten ympäristörikosten tilastoitu määrä on ollut viime vuosina vähäinen.

7 Kansainvälinen toiminta

7.1 Kansainvälinen viranomaisyhteistyö

Ympäristö- ja luonnonvararikosten torjunnan piirissä työskentelee useita eri kansainvälisiä organisaatioita ja järjestöjä. Lainvalvontaviranomaisen näkökulmasta näistä keskeisimmät ovat: INTERPOL, Europol ja Maailman tullijärjestö (WCO). Lisäksi uhanalaisten villieläinten ja –kasvien kansainvälistä kauppaa koskeva yleissopimus (CITES) ja kyseistä yleissopimista toimeenpaneva CITES-sihteeristö on lainvalvontaviranomaisille tärkeä tietojenvaihto- ja yhteistyöelin.

⁵ Ruotsin Rikostorjuntaneuvoston sivu: [Brå - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://www.bra.se/)

⁶ [Offences investigated - SSB](https://www.ssb.no/en/Offences-investigated)

⁷ [Økokrim \(okokrim.no\)](https://www.okokrim.no/)

Yhteistyötä ympäristörikosasioissa tehdään myös IMPEL:n (European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law), ENPE:n (The European Network of Prosecutors for the Environment) ja EUFJE:n (The EU Forum of Judges for the Environment) piirissä.

Euroopan komissio on työstänyt vuosina 2018–2019 yhteistyössä jäsenmaiden kanssa ympäristösääntelyn täytäntöönpanon valvontaan liittyvää toimenpideohjelmaa (Action Plan on Environmental Compliance Assurance). Yksi toimenpiteistä koskee ympäristörikostorjuntaa, ja vuonna 2020 työn tuloksena valmistui jatkuvasti ylläpidettävä hyvien käytänteiden ohjeasiakirja ympäristörikosten ja -rikkomusten torjumiseksi. Hyviä käytäntöjä on koottu erityisesti jäte- ja villieläinrikosten torjunnasta. Joulukuussa 2021 valmistui vielä laajempi ohjeistus ympäristörikosten ja muiden ympäristöön liittyvien rikkomusten torjunnasta ympäristövalvontaviranomaisten, poliisin, tullin, syyttäjien ja tuomareiden työn tueksi ([julkaisu](#)⁸: Ympäristövaatimusten noudattamisen varmistaminen -ohjekirja) sekä asiakirjasta laadittu tiivistelmä: [julkaisu](#)⁹ .

INTERPOL:n ympäristörikosohjelman piirissä toimii kolme eri sektorityöryhmää vastuualueina: jäterikollisuus, villieläinrikokset sekä kalastusrikokset. Suomesta on ollut pysyvä edustus erityisesti jäterikollisuustyöryhmässä. Parhaiten tietoa INTERPOL:n ympäristörikosten vastaisesta toiminnasta saa INTERPOL:n kotisivuilta.¹⁰ Vastaavasti Europol on vuonna 2011 perustanut ympäristörikostorjunnan parhaiden käytänteiden kehittämiseen keskittyvän EnviCrimeNet -yhteistyöelimen.¹¹ Suomella on ollut poliisijäsen EnviCrimeNet -kokouksissa toiminnan alusta alkaen.

Vuonna 2016 ympäristörikosten torjunta nostettiin EU:ssa rikostorjunnan keskeisten painopistealueiden joukkoon, eli EMPACT-kohteeksi (European multidisciplinary platform against criminal threats). Toimikaudella 2022-2025 ympäristörikostorjunta jatkaa yhtenä painopisteenä. Jäsenvaltioiden väliseen EMPACT-yhteistyömenettelyyn voi tutustua tarkemmin alaviitteessä olevan kotisivulinkin kautta.¹² Vakavaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta koskeva Euroopan unionin uhka-kuva-arvio (EU SOCTA) julkaistiin keväällä 2025. Tunnistettuja keskeisiä uhkia ovat seuraavat

⁸ [Combating environmental crimes and related infringements - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

⁹ [Combating environmental crimes and related infringements - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

¹⁰ [Environmental crime \(interpol.int\)](#)

¹¹ [Home - EnviCrimeNet](#)

¹² [EU Policy Cycle - EMPACT | Organised Crime | Europol \(europa.eu\)](#)

seitsemän rikollisuuden alaa: kyberhyökkäykset, verkkopetokset, (verkkovälitteinen) lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, laittoman maahantulon järjestäminen, huumekauppa, ampuma-aseiden laitton kauppa ja jäterikollisuus. Jätteiden laitton kauppa on taloudellisesti motivoitunutta rikollisuutta, joka liittyy tiiviisti lailliseen jätealaan ja työllistää alan asiantuntijoita. Se vaikuttaa haitallisesti luonnonympäristöön, talouteen sekä EU:n kansalaisten terveyteen ja turvallisuuteen. Ympäristörikokset, erityisesti jätteisiin ja saastumiseen liittyvät rikokset, ovat vakava uhka luonnonympäristöllemme ja talouksillemme. Jätteiden salakuljetus on lisääntymässä, ja sen ennakoidaan kasvavan edelleen ja tekevät monimutkaistuvat. Salakuljetetun villieläinkaupan musta markkina pysyy pääosin vakaana, mutta salakuljetettujen näytteiden osalta voidaan nähdä mahdollinen muutos ja verkossa tapahtuvan kaupan kasvua. Vaikka ympäristön suojelemiseksi on otettu käyttöön tiukempia sääntöjä ja määräyksiä, jätteisiin ja ympäristörikoksiin liittyvien rikosten odotetaan kasvavan laajuudeltaan ja monimutkaisuudeltaan.

Yleisimpiä kaupattavia jätteitä ovat sähkö- ja elektroniikkaromut, muovit ja ajoneuvojen osat. Käytöstä poistettuja sähköautojen akkuja saatetaan salakuljettaa arvokkaiden komponenttien laittomaan uuttamiseen. Digitaalista infrastruktuuria, kuten verkkosivustoja, verkkoplatformeja ja markkinapaikkoja, käytetään laittomien tuotteiden tai palveluiden mainostamiseen.

Suomi on jäsenenä myös niin sanotussa OSPAR-sopimuksessa (The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic), jonka alaisuudessa toimii erityinen merelysten ympäristörikosten tutkijoiden ja syyttäjien verkosto NSN (The North Sea Network of Investigators and Prosecutors). Sopimuksen painopisteenä on lähinnä Pohjanmeri ja sen rantavaltioiden viranomaisyhteistyö. Suomi on osallistunut tarkkailijajäsenenä verkoston kokouksiin vuodesta 2023 alkaen.

7.2 Eurojust ja ympäristörikokset

Syyttäjien työtä kansainvälisliitännäisissä ympäristörikosasioissa helpottaa Eurojust. Eurojust tukee kansallisia tutkinta- ja syyttäjäviranomaisia vakavien rajat ylittävien rikostapausten käsitelyssä. Eurojust on perustettu vuonna 2002 edistämään kansallisten viranomaisten yhteistyötä Euroopan unioniin vaikuttavan vakavan rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa. Eurojustissa on 26 kansallista jäsentä, yksi kustakin jäsenmaasta. Lisäksi Tanskalla on edustus Eurojustissa. Eurojustissa työskentelee myös yhteyshenkilöitä kolmansista maista. Haagissa työskentelevät edustajat ovat kokeneita syyttäjiä, tuomareita tai vastaavaa toimivaltaa käyttäviä poliiseja.¹³

¹³ History | Eurojust | European Union Agency for Criminal Justice Cooperation (eurojust.eu)

Eurojustin tehtävä on koordinoida kansallisia viranomaisia tutkinta- ja syytetoimien eri vaiheissa. Eurojustissa ratkotaan myös käytännön ongelmia, joita aiheutuu jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien eroista.¹⁴

Eurojustissa toimi talousrikostiimi, jonka alaryhmänä on edelleen ympäristörikostyöryhmä. Ryhmää vetää Eurojustin ympäristörikosten niin sanottu contact point (syyttäjä), joka toimii yhteistyössä muun muassa merkittävien sidosryhmien kanssa, kuten Euroopan komissio, ENPE (The network of prosecutors in environmental crimes), EnviCrimeNet, Europol, IMPEL ja näissä käynnissä olevissa projekteissa sekä muidenkin sidosryhmien kanssa.

Eurojust on toimintansa puitteissa avustanut ympäristörikoksissa kymmenissä tapauksissa toimintansa aikana. Ympäristörikosten lukumäärä verrattuna Eurojustin muihin rikosasioihin on vähäinen, johtuen pitkälle samoista tekijöistä kuin ympäristörikosten vähäiset määrät kansallisilla-kin tasoilla. Jos rikoksia ei tunnisteta tai tutkita jäsenmaissa, ei niitä tule myöskään Eurojustin käsiteltäviksi. Ympäristörikoksia hukkuu myös tilastoitaessa muiden rikosten alle. Suurin osa Eurojustin käsittelemistä tapauksista on koskenut suojeltujen lajien laiton kauppaa ja jätteiden laiton kuljettamista. Eurojust on avustanut näissä mm. selvittämällä eri maiden lainsäädäntöä, avustamalla oikeusapupyyntöjen toteuttamista, koordinoimalla syytetoimia ja järjestämällä todistajien kuulemisia jäsenmaiden tuomioistuinten välillä.¹⁵

8 Kansainväliset ympäristösopimukset ja kotimainen ympäristörikoslainsäädäntö

8.1 Ympäristörikoksia koskevat kansainväliset sopimukset

Suomi on sitoutunut useisiin ympäristöä ja energiaa koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin. Sopimukset käsittelevät muun muassa ilman- ja vesiensuojelua, luonnonvarojen hyödyntämistä ja suojelua, jätteitä, kasvistoa ja eläimistöä, energiaa sekä avaruutta. Esimerkkeinä monenvälisistä sopimuksista mainittakoon kansainvälinen yleissopimus vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskeva Baselin yleissopimus (Basel 22.3.1989, SopS 44-

¹⁴ [What we do | Eurojust | European Union Agency for Criminal Justice Cooperation \(europa.eu\)](https://european-criminal-justice.eu/en/what-we-do)

¹⁵ Eurojustissa kansallisena asiantuntijana 1.3.–31.10.2018 toimineen ympäristörikostyöryhmän jäsenen KiS Heidi Nummelan selvitys

45/1992), villieläimistön ja -kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskeva yleissopimus (CITES), (Washington 3.3.1973, SopS 44-45/1976), vuoden 1973 kansainvälinen yleissopimus aluksista aiheutuvan meren pilaantumisen ehkäisemisestä (MARPOL) (Lontoo 2.11.1973, SopS 51/1983), Etelämannerta koskevaan sopimukseen liittyvä ympäristönsuojelupöytäkirja (Madrid 4.10.1991, SopS 5/1998) sekä Helsingin sopimus (HELCOM) Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelusta (SopS 2/2000).

CITES-yleissopimuksessa on 184 jäsenmaata. Sääntelyn piirissä on yli 40 000 lajia, joista noin 1 000 lajin kauppa on täysin kiellettyä ja muiden lajien kauppa on luvanvaraista. EU:lla on yhteinen CITES-lainsäädäntö ja EU:n neuvoston ja komission CITES-asetukset sääntelevät ulkorajat ylittävän tuonnin ja viennin lisäksi jäsenmaiden välistä ja jäsenmaiden sisäistä toimintaa. Tuontisäännökset ovat yleissopimusta tiukempia ja sääntelyn piirissä on enemmän lajeja kuin sopimuksen lajiliitteessä.

Ympäristöministeriö julkaisi vuonna 2018 oppaan Kansainväliset ympäristösopimukset ja Suomi. Oppaassa käydään läpi keskeiset YK:n piirissä solmitut ympäristösopimukset ja niiden piirissä tehtävä ympäristöyhteistyö¹⁶.

Euroopan neuvoston piirissä on kevästä 2023 alkaen valmisteltu uutta ympäristörikoksia koskevaa yleissopimusta. Sopimus on työryhmätasolla neuvoteltu valmiiksi lokakuussa 2024. Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi yleissopimuksen 13.-14.5.2025 pidetyssä kokouksessaan.

Turvallisesta ja ympäristön kannalta asianmukaisesta aluskierrätyksestä tehty Hongkongin kansainvälinen yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 26.6.2025. Eduskunta hyväksyi sopimuksen ja tasavallan presidentti vahvisti siihen liittyvät lait loppuvuonna 2024 (HE 178/2024 vp, EV 139/2024 vp). Ahvenanmaan suostumuksen (16.6.2025) Suomen liittymisasiakirja jätettiin IMO:n pääsihteerille 31.7.2025, joten sopimus on tulossa Suomen osalta voimaan 31.10.2025. Sopimuksen keskeiset vaatimukset on jo aiemmin säädetty EU:ssa sitoviksi vuoden 2019 alusta voimaan tulleen aluskierrätysasetuksella (asetus (EU) N:o 1257/2013).

¹⁶ [YO_2018_Kansainvaliset_ymparistosopimukset.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)

8.2 Euroopan unionin ympäristörikoslainsäädäntö

Merkittävä osa Suomen ympäristölainsäädännöstä on nykyisin peräisin Euroopan unionin sääntelystä. Koska suurin osa unionin säädöksistä annetaan direktiiveinä, ne on saatettava kansallisesti voimaan joko lailla tai valtioneuvoston asetuksella. Direktiivit ovat yleensä luonteeltaan niin sanottuja minimidirektiivejä, joten kansallisesti voidaan säätää myös direktiiviä tiukemmasta suojelun tasosta.

Komissio antoi joulukuussa 2021 ehdotuksen uudeksi ympäristörikosdirektiiviksi, ja uusi direktiivi (EU) 2024/1203 ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivien 2008/99/EY ja 2009/123/EY korvaamisesta hyväksyttiin keväällä 2024. Direktiivi sisältää muun muassa vähimmäissäännökset rangaistavaksi säädettävistä teoista ja niistä säädettävistä seuraamuksista. Lisäksi direktiivissä säädetään muista ympäristörikosten torjunnan tehostamiseen tähtäävistä velvoitteista, jotka koskevat esimerkiksi ympäristörikosten ennaltaehkäisyä ja koulutusta sekä kansallisen ympäristörikosten vastaisen strategian laatimista. Direktiivin täytäntöönpanoaika on kaksi vuotta. Direktiivin kansallista täytäntöönpanoa valmisteleva oikeusministeriön työryhmä asetettiin toukokuussa 2024, ja työryhmän toimikausi kestää 31.10.2025 saakka.

EU:n uusi jätteesiirtoasetus (2024/1157) astui voimaan 20.5.2024. Uudistetun jätteesiirtoasetuksen tarkoituksena on vahvistaa kiertotaloutta EU:ssa ja unionin omavaraisuutta jätteiden käsittelyssä. Tavoitteena on myös torjua ja paljastaa laittomia jätesiiroja entistä tehokkaammin. Tätä varten perustetaan jätesiirojen valvontaryhmä. Asetuksen muutosten vuoksi myös kansalliseen jätelainsäädäntöön tullaan tekemään muutoksia.

Asetus tiukentaa jätteiden vientiä EU:n ulkopuolelle ja asettaa sille uusia vaatimuksia sekä tiukentaa ehtoja, joiden perusteella jätettä voidaan viedä loppukäsitteltäväksi toiseen jäsenmaahan. Kansainvälisten jätesiirojen lupakäsittelyssä ja seurannassa tullaan siirtymään sähköiseen ympäristöön. Uuden asetuksen myötä myös ns. vihreiden jätteiden siirroista on ilmoitettava viranomaisille, mikä tulee edistämään tiedonsaantia kyseisistä jätesiiroista ja antaa mahdollisuuden puuttua laittomiksi epäiltyihin siirtoihin aikaisempaa tehokkaammin. Muovijätteen vienteihin EU:sta tulee erityisiä rajoituksia.

Pääosaa asetuksen muutoksista aletaan soveltaa kahden vuoden päästä asetuksen voimaantulosta. Vaarattoman jätteen viennin rajoitukset OECD-maiden ulkopuolelle astuvat kuitenkin voimaan vasta kolmen vuoden kuluttua asetuksen voimaantulosta. EU-komissio antaa lisäksi delegoituja- ja täytäntöönpanosäädöksiä, jotka tarkentavat ja selkeyttävät tiettyjä asetuksen artikloja.

Alusten aiheuttaman ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista annettuun niin sanottuun alusjäterikosdirektiiviin tehtiin vuonna 2024 muutoksia

(2024/3101). Muutoksilla laajennetaan alusjäterikisdirektiivin soveltamisalaa koskemaan kaikkia veteen meneviä aluspäästöjä, jotka ovat alusten aiheuttamasta meren pilaantumisesta tehdyn MARPOL-yleissopimuksen kieltämien päästöjen joukossa, kun voimassa oleva direktiivi kattaa vain öljy- ja kemikaalipäästöt. Muutoksiin sisältyy rikkipesureiden jäämien osittainen päästökielto. Muutoksilla tehostetaan myös aluspäästökieltojen ja -seuraamusten toimeenpanoa sekä direktiivin seuraamusjärjestelmää siten, että jäsenvaltioiden on säädettävä hallinnollisista seuraamuksista alusjäterikisdirektiivin soveltamisalaan kuuluvien kiellettyjen päästöjen osalta. Muutokset edellyttävä merenkulun ympäristönsuojelulain seuraamussäätelyn uudelleentarkastelua. Direktiivin täytäntöönpano-aika on 30 kuukautta sen voimaantulosta. Kansalliset säädösmuutokset on tarkoitus esittää eduskunnan hyväksyttäväksi siten, että eduskunta voi käsitellä esityksen ennen kevään 2027 eduskuntavaaleja.

8.3 Suomen ympäristörikoslainsäädäntö

Ympäristörikoksista säädetään sekä rikoslaissa että useissa ympäristöä koskevissa erityislaeissa. Vakavimmat teot, joista voi seurata vankeusrangaistus, on koottu rikoslain (RL) 48 lukuun. Rangaistusasteikot vaihtelevat teon vakavuuden mukaan sakosta enintään kuuteen vuoteen vankeutta. RL 48 luvun ympäristörikoksiin sovelletaan myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia RL 9 luvun säännöksiä yhteisösakosta. Rangaistussäännösten sijoittaminen rikoslakiin korostaa tekojen moitittavuutta. Rikoslain ulkopuolisessa, varsinaisessa ympäristölainsäädännössä kuten jätelaissa, vesilaissa, luonnonsuojelulaissa ja ympäristönsuojelulaissa, on lukuisia ympäristöä koskevia rikkomussäännöksiä, joiden nojalla voidaan tuomita sakkorangaistukseen.

RL 48 a luvussa tarkoitetut luonnonvararikokset ovat läheistä sukua ympäristörikoksille. Ne ovat metsästykseen, kalastukseen ja metsän käsittelyyn liittyviä tekoja, joista voidaan tuomita myös vankeuteen. Yhteisösakko ei näissä asioissa ole mahdollinen lukuun ottamatta 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta. Vähäisemmistä rikkomuksista säädetään muun muassa metsästyslaissa, kalastuslaissa ja metsälaissa.

Menettämisseuraamuksia koskevia rikoslain 10 luvun säännöksiä sovelletaan myös ympäristö- ja luonnonvararikoksiin. Laiton hyöty tulee niissäkin tuomita valtiolle menetetyksi. Kyse voi silloin olla esimerkiksi laittomalla menettelyllä säästettyjen jätteenkäsittelykustannusten menetetyksi tuomitsemisesta. Rikoksella saatu hyöty, rikoksentekevälaineet sekä rikoksella tuotettu, valmistettu, aikaansaatu tai rikoksen kohteena oleva esine voidaan tietyin edellytyksin tuomita valtiolle menetetyksi. Myös laittomasti pyydetyn eläimen tai kasvin osalta maksettavaksi voi tulla menettämisseuraamus, joka vastaa kyseisen yksilön arvoa lajinsa edustajana.

8.4 Viimeisimmät keskeiset muutokset Suomen ympäristölainsäädännössä

Uusi rakentamislaki (751/2023) tuli voimaan 1.1.2025. Samassa yhteydessä maankäyttö- ja rakennuslain nimi muutettiin alueidenkäyttölaki (132/1999) ja laista kumottiin rakentamista koskevat säännökset. Rakentamislain olennaiset muutokset liittyvät muun muassa rakentamisen lupakynnyksen nostoon ja lupajärjestelmän yksinkertaistamiseen sekä ilmastonmuutoksen hillintään. Edeltävästä laista poiketen rakentamislain rangaistussäännöksessä on yksilöity yksityiskohtaisesti pykäläviittauksin rangaistavaksi säädetty teot. Lisäksi esitutkintailmoitusta koskevaa säännöstä on muutettu muuta ympäristölainsäädäntöä vastaavasti siten, että jatkossa rakennusvalvontaviranomaisen ilmoitusvelvollisuus liittyy epäilyyn ympäristörikoksesta tai rakennusrikkomuksesta.

Merenkulun ympäristönsuojelulakiin (1672/2009) lisättiin 1.1.2025 voimaan tulleiden muutosten (1116/2024) myötä uusia päästökieltoja Suomen aluevesille. Päästökiellot tulevat asteittain voimaan käsitellyn käymäläjäteveden ja avoimen kierron rikkipesureissa käytetyn pesuveden osalta 1.7.2025, suljetun kierron rikkipesureissa käytetyn pesuveden ja pesuvedestä eroteltujen jäämien osalta 1.1.2029 ja harmaan veden osalta 1.1.2030. Rajavartiolaitos on johtava valvontaviranomainen käsiteltujen käymäläjätevesien päästökiellon osalta merialueella. Muiden päästökieltojen osalta Traficom toimii ensisijaisena valvontaviranomaisena osana sen suorittamia satama- ja lippuvaltiotarkastuksia. Päästökieltojen rikkomisesta on säädetty rikosoikeudelliset rangaistukset.

9 Valvonta

9.1 Ympäristölainsäädännön valvonta

9.1.1 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä kunnan ympäristösuojeluviranomaisten tehtävät

Suomessa keskeiset ympäristölakien valvontaviranomaiset ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. ELY-keskukset (15 keskusta) toimivat valtion aluehallintoviranomaisina yhdessä aluehallintovirastojen (6 virastoa) kanssa. ELY-keskuksien ympäristölainsäädännön tehtävät liittyvät ELY-keskuksista annetun lain

(897/2009) mukaisesti muun muassa ympäristönsuojeluun, alueiden käytön ja rakentamisen ohjaukseen, luonnon- ja maisemansuojeluun, ympäristön tilan seurantaan yhdessä Suomen ympäristökeskuksen kanssa, jätehuollon ohjaukseen, vesivarojen käyttöön ja hoitoon sekä kalatalous- ja maaseutuasioihin. ELY-keskukset valvovat aluehallintoviraston antamien ympäristö- ja vesilupapäätösten noudattamista ja yleistä etua muissakin ympäristö- ja vesiasioihin liittyvissä tapauksissa.

Kunnissa laissa tai sen nojalla säädettyjen tai määrättyjen ympäristölainsäädännön lupa- ja valvontatehtävien hoitamisesta vastaa kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Kunnassa ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviä hoitaa sen määräämä toimielin. Tehtävät voidaan hoitaa myös kuntien yhteistoimintana, jolloin viranomaistehtävistä vastaa useamman kunnan yhteinen toimielin. Viranomainen voi siirtää toimivaltaansa delegoimalla sille säädettyjä tehtäviä edelleen alaiselleen viranhaltijalle. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lakisääteisiä tehtäviä on säädetty muun muassa ympäristönsuojelulaissa, jätelaissa, vesilaissa, luonnonsuojelulaissa ja maa-ainelaisissa. Ympäristörikosasioissa muita merkityksellisiä kunnan viranomaisia ovat mm. kunnan rakennusvalvontaviranomainen ja terveydensuojeluviranomainen.

Toimivallan jako valtion valvontaviranomaisen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen välillä voi olla erillinen, limittäinen tai päällekkäinen. Kunnan viranomainen toimii kuitenkin itsenäisenä ja riippumattomana toimijana hoitaessaan sille säädettyjä tehtäviä. Ympäristörikosasioissa usein sekä ELY-keskus että kunnan ympäristönsuojeluviranomainen osallistuvat rikosprosessiin sen eri vaiheissa. Valvontaviranomaiset toimivat tarvittaessa esitutkinnassa ympäristölainsäädännön asiantuntijoina ja toimivat yleensä myös syyttäjän kutsumina todistajina oikeudenkäynnissä. Ympäristönsuojelulain, jätelain ja vesilain mukaisissa rikosasioissa ELY-keskus on asianomistaja, jos yleistä etua on loukattu. Luonnonsuojelulain mukaisissa rikosasioissa ELY-keskus on aina asianomistaja. ELY-keskuksen ollessa asianomistajan asemassa, on sillä oikeus tulla kuulluksi esitutkinnassa ja tuomioistuimessa, itsenäinen syyteoikeus ja oikeus hakea muutosta tuomioistuimen päätökseen.

Ympäristönsuojelulaki velvoittaa valvontaviranomaisia laatimaan alueilleen ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa varten valvontasuunnitelman. Suunnitelmaan sisällytetään tiedot alueen ympäristöoloista, pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä valvonnan voimavaroista ja keinoista. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. ELY-keskukset ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset tekevät valvontasuunnitelmiensa mukaisia tarkastuksia valvomilleen laitoksille määräajoin. Tarkastuskohteet ja -tiheys määritellään jokaisen laitoksen ympäristöriskien arvioinnin perusteella. Tarkastuskäyntejä tehdään lisäksi myös kansalaisten ilmoitusten perusteella ja sekä mm. laitoksilla sattuneiden häiriötilanteiden johdosta.

Lainvastaisen tilan havaitessaan ELY-keskuksen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on velvollisuus ryhtyä toimiin tilanteen saattamiseksi lailliseksi. Hallinnollisten jatkotoimien lisäksi valvontaviranomaisten on aina arvioitava tutkintapyyntöjen tekemisen tarpeellisuutta. Epäillyistä ympäristölainsäädännön vastaisista teoista ja laiminlyönneistä on pääsääntöisesti tehtävä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus voidaan jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

9.1.2 Suomen ympäristökeskuksen tehtävät

Suomen ympäristökeskus on jätteensiirtoasetuksessa (EY) N:o 1013/2006 tarkoitettu toimivaltainen viranomainen, joka toimii lupa- ja valvontaviranomaisena kansainvälisissä jätesiiroasioissa ja vastaa yhteistyöstä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa jätteen kansainvälisen siirron valvonnassa. Valvontaa toteutetaan EU:n jätteensiirtoasetuksen mukaiseen kansalliseen tarkastussuunnitelmaan perustuen (linkki: tarkastussuunnitelma vuosiksi 2023 – 2025). Tarkastusten painopistealueet valitaan riskiarvioinnin perusteella ja niitä tehdään jätelajista riippuen sekä jätteen syntypaikalla että keräyksen, kuljetuksen tai käsittelyn aikana.

Suomen ympäristökeskus on otsoniasetuksen (EU) 590/2024 ja F-kaasuasetuksen (EU) N:o 573/2024 toimivaltainen viranomainen ja toimii näiden aineiden ja niitä sisältävien laitteiden osalta markkinavalvontaviranomaisena. Tulli valvoo maahantuontia ja vientiä. Kylmälaitteiden huoltoa valvovat ympäristönsuojelulain mukaiset valvontaviranomaiset muun valvontatyön ohessa. Suomen ympäristökeskus valvoo POP-asetuksen (EU) N:o 2019/1021 ja PIC-asetuksen (EY) N:o 649/2012 sekä kansainvälisen kaupan kohteina olevia tiettyjä vaarallisia kemikaaleja ja torjunta-aineita koskevan ilmoitetun ennakkosuostumuksen menettelystä tehdyn Rotterdamin yleissopimuksen (SopS 107/2004) noudattamista.

Suomen ympäristökeskus on CITES-asetuksessa (EY) N:o 338/97 tarkoitettu toimivaltainen lupaviranomainen. Asetuksella on toimeenpantu uhanalaisten eläin- ja kasvilajien kansainvälistä kauppaa koskeva yleissopimus (CITES), ja se sisältää lisäksi määräyksiä ja lupavaatimuksia, jotka koskevat CITES-lajeihin kohdistuvaa toimintaa EU:ssa ja jäsenmaan sisällä. Suomen ympäristökeskus on valaiden ja arktisten hylkeiden suojelua koskevan lain (1112/1982) tarkoittama lupaviranomainen.

Suomi on liittymässä kansainväliseen HNS-yleissopimukseen (Convention on Liability and Compensation for Damage in Connection with the Carriage of Hazardous and Noxious Substances by Sea). Sopimuksella määrätään vastuusta ja vahingonkorvauksesta vaarallisten ja haitallisten

aineiden merikuljetuksissa. Meritse irtolastina kuljetettavia vaarallisia tai haitallisia aineita vastaanottavien on raportoitava Suomen ympäristökeskukselle vastaanotetuista lasteista, jos vastaanotettu määrä ylittää kynnyksarvon.

Suomen ympäristökeskus on toimivaltainen viranomaisena sekä moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksia koskevan valtioneuvoston asetuksen (883/2022) että raskaan ja kevyen polttoöljyn rikkipitoisuudesta koskevan valtioneuvoston asetuksen (908/2022) osalta. Suomen ympäristökeskus valvoo näiden asetusten noudattamista ja toimittaa tarpeelliset tiedot näissä asetuksissa tarkoitetuista analysoiduista näytteistä Euroopan komissiolle. Tulli vastaa sekä polttoaineiden että -öljyjen näytteenotosta varastoilta ja jakeluasemilta sekä analysoi näytteet. Tulli toimittaa tiedot näytteenoton tuloksista Suomen ympäristökeskukselle. Lisäksi Suomen ympäristökeskus vastaa polttoaineasetuksen mukaisten tuotteiden markkinavalvonnasta

9.1.3 Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tehtävät

Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (Tukes) tehtävänä on teknisen turvallisuuden ylläpitämiseksi muun muassa valvoa, tarkastaa ja myöntää luvat laajamittaista vaarallisten kemikaalien teollista käsittelyä ja varastointia varten. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto suorittaa onnettomuustutkintaa ja kerää tietoa valvomillaan toimialoilla tapahtuneista onnettomuuksista vaurio- ja onnettomuusrekisteriin (VARO). Turvallisuus- ja kemikaalivirasto pitää yllä kylmäalalla työskentelevien pätevyysrekisteriä ja valvoo pätevyysvaatimusten noudattamista.

9.2 Poliisi

Poliisi on rikostorjunnan yleisviranomaisena ja tutkii rikoksia rikosnimikkeestä riippumatta. Tieto mahdollisesta ympäristörikoksesta tulee poliisille pääasiassa kolmea eri kautta: yksityisiltä kansalaisilta, valvontaviranomaisilta tai poliisin omina havaintoina esimerkiksi tavanomaisen valvonnan tai muun rikostutkinnan yhteydessä. Valvontaviranomaisen tulee pääsääntöisesti tehdä ilmoitus toimialallaan havaitsemastaan rikosepäilystä. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä silloin, jos rikos on vähäinen ja sillä ei ole loukattu yleistä etua.

Poliisin on toimitettava ilmoitetussa asiassa esitutkinta, jos on syytä epäillä, että rikos on tehty. Esitutkinnan toimittaa yleensä tapahtumapaikan poliisilaitos, mutta asian laadun niin vaatiessa tutkintatoimet voidaan siirtää Keskusrikospoliisin suoritettavaksi. Ympäristörikokset edellyttävät

lähes aina esitutkintaviranomaisen ennakkoilmoitusta syyttäjälle ja tiivistä esitutkintayhteistyötä. Myös Tulli ja Rajavartiolaitos suorittavat esitutkintaa toimialoillaan ympäristörikosasioissa.

Poliisin tietoon tulleista ympäristörikoksista noin kolmannes selvitetään. Kun esitutkinta on valmis, siirtyy asia syyttäjälle. Syytekynnys ylittyy, mikäli teko on laissa säädetty rangaistavaksi, asiassa on todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi ja muut syytteen nostamisen edellytykset täyttyvät. Syyttäjä voi tietyn edellytyksin myös jättää asiassa syyttämättä. Jos syyte nostetaan, asia käsitellään käräjäoikeudessa (KO) ja mahdollisen muutoksenhaun johdosta edelleen hovioikeudessa (HO) sekä joskus myös korkeimmassa oikeudessa (KKO).

9.3 Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksella on keskeinen rooli erityisesti merellisissä ympäristöasioissa. Muiden lakisääteisten tehtäviensä ohella Rajavartiolaitos toimii johtavana valvontaviranomaisena aluksesta veteen menevien päästöjen valvonnassa merialueilla. Päästövalvonta kohdistuu öljypäästöjen lisäksi kiellettyihin haitallisten nestemäisten aineiden, käymäläjäteveden ja kiinteän jätteen päästöihin. Merenkulun ympäristönsuojelulain 1.1.2025 voimaan tulleiden muutosten myötä Rajavartiolaitos osallistuu myös uusien asteittain voimaan tulevien alueellisten päästökieltojen noudattamisen valvontaan.

Päästövalvontaa suoritetaan Rajavartiolaitoksen Dornier-lentokoneilla kattavasti Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä lähes päivittäin. Dornier-lentokoneet on varustettu yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen kanssa erityisesti öljypäästöjen valvontaan soveltuvalla laitteistolla. Päästövalvonnan kokonaisuutta täydentää Euroopan meriturvallisuusviraston EMSAn CleanSeaNet -satelliittikuvapalvelu, jonka kautta Rajavartiolaitos saa satelliittikuvia päästöhavainnoista Suomen merialueilla. Länsi-Suomen merivartioston johtokeskus tarkastaa satelliittikuvat ja lähettää valvontalaitteistolla varustetun ilma-aluksen tai muun yksikön selvittämään päästöhavaintoa. Käytävissä olevat valvontamenetelmät mahdollistavat päästöjen havaitsemisen myös pimeällä ja pilvipeitteen läpi. Todennetut päästöhavainnot saatetaan hallinnolliseen tai rikostutkintaan asian sitä edellyttäessä.

Rajavartiolaitos osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön Itämeren alueen merellisen ympäristönsuojelukomission (HELCOM) yhteisesti sovittujen periaatteiden mukaisesti. Lentovalvontaa sovitaan yhteen erityisesti Ruotsin ja Viron viranomaisten kanssa, ja valvontaa suoritetaan osin myös edellä mainittujen valtioiden merialueilla. Rajat ylittävä yhteistyö on tärkeää erityisesti kaapealla ja vilkkaasti liikennöidyllä Suomenlahdella, jossa alukset kulkevat reittijakojärjestelmän

mukaisesti Suomen ja Viron talousvyöhykkeillä. Rajavartiolaitos osallistuu myös aktiivisesti kansainvälisiin valvontaoperaatioihin, joissa ennalta määriteltyä merialuetta tarkkaillaan tehostetusti usean maan valvontalentokoneiden voimin.

Päästövalvonnan lisäksi Rajavartiolaitos määrää merenkulun ympäristönsuojelulain mukaisesti öljypäästömaksun ja suorittaa merialueella sitä koskevan hallinnollisen tutkinnan. Sisävesialueella poliisi suorittaa tutkinnan ja Rajavartiolaitos määrää öljypäästömaksun poliisin esityksestä. Öljypäästömaksusääntely on ulotettu Ahvenanmaan maakuntalailla koskemaan myös Ahvenanmaan maakunnan aluetta, jossa Rajavartiolaitos myös huolehtii öljypäästömaksun määräämiseen liittyvistä tehtävistä. Hallinnollisen öljypäästömaksun määrääminen ei edellytä sen selvittämistä, kuka päästön aluksella aiheutti, ja toimiko hän tahallaan tai huolimattomasti. Hallinnollinen öljypäästömaksu on myös rikosoikeudellista sakkorangaistusta huomattavasti tuntuvampi taloudellinen seuraamus.

Rikosoikeudellisen seuraamuksen kanssa rinnakkaisesta hallinnollisesta sanktiosta on tällä hetkellä säädetty ainoastaan öljyn päästökiellon osalta. Muiden päästökieltojen osalta tapaukset tutkitaan rikosoikeudellisessa esitutkinnassa. Rajavartiolaitoksen ja Poliisihallituksen kesken on sovittu, että lähtökohtaisesti Rajavartiolaitos suorittaa aluksesta veteen meneviä päästöjä koskevan esitutkinnan merialueella, kun taas poliisi suorittaa esitutkinnan sisävesialueella. Sekä öljypäästöjä koskeva hallinnollinen tutkinta että aluksesta veteen meneviä päästöjä koskeva rikosoikeudellinen esitutkinta on Rajavartiolaitoksessa keskitetty Länsi-Suomen merivartiostoon. Tutkintatoimenpiteissä Länsi-Suomen merivartiostoa avustavat kaikki Vartiolentolaivueen ja Suomenlahden merivartioston yksiköt.

Rajavartiolaitos on lisäksi toimivaltainen luonnonvararikosten esitutkinnassa. Käytännössä Rajavartiolaitos suorittaa niiden osalta lähinnä metsästys- ja kalastusrikosten esitutkintaa sekä muiden Rajavartiolaitoksen valvontavastuulla olevien lakien mukaisten yleensä rikkomusluonteisten tekojen esitutkintaa.

Rajavartiolaitoksen puuttumiskynnys ympäristörikoksiin on matala. Kaikkiin Rajavartiolaitoksen omassa valvontatoiminnassa havaittuihin ympäristörikoksiin puututaan. Oman toimivallan piiriin kuuluvat tapaukset tutkitaan itse tai tarvittaessa ne siirretään poliisin tutkittavaksi esimerkiksi tutkinnan laajuuteen tai resursseihin liittyvistä syistä. Rajavartiolaitoksen tietoon tulleiden oman toimivallan ulkopuolelle jäävien rikosten osalta tehdään ilmoitus toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle eli käytännössä poliisille tai Tullille.

9.4 Tulli

9.4.1 Tullin tehtävät

Tullin tehtävänä on edistää tavarakaupan sujuvuutta sekä varmistaa sen oikeellisuus, kantaa tehokkaasti tavaraverot ja suojata toimialallaan yhteiskuntaa, ympäristöä ja kansalaisia. Tulli huolehtii tulliverotuksesta, maahan tuotavien ja maasta vietävien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen tullivalvonnasta ja muista tullitoimenpiteistä sekä ulkomaankaupan tilastoinnista. Tulli toimii esitutkintaviranomaisena ja tutkii toimivaltansa puitteissa tullirikoksia.

Suomen Tulli on osa Euroopan unionin tullijärjestelmää ja valtiovarainministeriön tulosohtaja virasto, joka toimii yhteistyössä elinkeinoelämän sekä kotimaisten ja ulkomaisten viranomaisten kanssa.

9.4.2 Uhanalaisten eläin- ja kasvilajien tuonnin, viennin ja kauttakuljetuksen valvonta

Uhanalaisten eläin- ja kasvilajien ja niistä saatavien tuotteiden, jotka on tarkemmin määritelty EU:n CITES-asetuksen 338/97 liitteessä, tuonti, vienti ja kauttakuljetus on luvanvaraista. Suuri osa CITES-tuotteista tuodaan Euroopan unioniin kolmansista maista, joten tuontirajoituksilla suojellaan näiden maiden luonnon monimuotoisuutta. CITES-vientirajoituksilla suojellaan lajeja EU:n sisällä. EU-asetus 338/97 sääntelee myös EU-jäsenmaiden välistä ja jäsenmaan sisäistä ko. lajeihin kohdistuvaa toimintaa.

Suomessa Tullin tehtävänä on valvoa edellä mainitun EU-lainsäädännön mukaisten uhanalaisten kasvi- ja eläinlajien kansainvälistä kauppaa koskevien määräysten noudattamista.

9.4.3 Vaarallisten aineiden ja säteilevien kuljetusten valvonta

Tullilla on merkittävä rooli ympäristönsuojelussa myös radioaktiivisten aineiden ja vaarallisten aineiden kuljetusten valvontaviranomaisena. Suomesta lähteviä ja Suomeen tulevia kuljetuksia tarkastaa sekä rajanylityspaikkojen valvontahenkilöstö että liikkuvat valvontaryhmät. Tehokkaalla valvonnalla pyritään siihen, että säännösten vastaisiin kuljetuksiin puututaan heti rajalla.

Suomessa tärkeimmillä rajanylityspaikoilla on automaattiset kiinteät säteilymittausasemat eli portit tavara- ja matkustajaliikenteelle. Säteilyporttien lisäksi tullilla on käytössä käsikäyttöisiä mittareita. 2000-luvun vaihteessa säteilykuljetuksia vielä jouduttiin käännettämään takaisin lähtömaihin; sen jälkeen tapauksia ei ole ollut enää lainkaan.

9.4.4 Otsonikerrosta heikentävien aineiden ja fluorattujen kasvihuonekaasujen valvonta

Otsonikerroksen suojelemiseksi otsonikerrosta heikentävien aineiden valmistus, käyttö, maahantuonti ja vienti on pääosin kielletty. Tullin valvomat maahantuontirajoitukset ja vientirajoitukset koskevat sekä otsonikerrosta heikentäviä aineita, että niitä sisältäviä tuotteita. Rajoitukset koskevat sekä uusia, regeneroituja että kierrätettyjä otsonikerrosta heikentäviä aineita. Myös F-kaasujen tuonti EU:n ulkopuolelta kemikaalina tai laitteissa on säänneltyä ja edellyttää kiintiötä tai lupaa kiintiön käyttöön. Tullin tehtäviin kuuluu edellä mainittujen aineiden ja niitä sisältävien laitteiden tuonnin ja viennin valvonta. Valvonnan yhteydessä tavattujen laittomien aineiden ja laitteiden tuonnista ja viennistä ilmoitetaan Suomen ympäristökeskukselle ja tarvittaessa aloitetaan esitutkinta. Edelleen otsonikerrosta heikentävien aineiden ja F-kaasujen laittomasta kaupasta raportoidaan Suomen ympäristökeskuksen kautta komissiolle.

9.4.5 Kansainvälisten jätesiirotojen valvonta

Tullin tehtäviin kuuluu valvoa kansainvälisiä jätesiirotoja. Jätesiirotoja säädellään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksilla (EY) N:o 1013/2006 ja (EU) 2024/1157 (jätteensiirotoasetus). Jätelain (646/2011) 22 §:n mukaan Suomen ympäristökeskus on jätteensiirotoasetuksessa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen, joka vastaa yhteistyöstä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa jätteen kansainvälisen siirron valvonnassa. Jätelain 25 §:n mukaan Suomen ympäristökeskus valvoo jätteen kansainvälisiä siirtoja koskevien säännösten noudattamista yhteistyössä Tullin kanssa. Valvontaa toteutetaan jätteensiirotoasetuksen mukaiseen kansalliseen tarkastussuunnitelmaan perustuen¹⁷.

Kansainvälisiin jätesiirotoihin liittyen valvontaa on painotettu jätevirtoihin, joihin on arvioitu tai todettu liittyvän laitonta toimintaa. Tällaisia jätteitä ovat mm. romuautot ja niiden varaosat sekä sähkö- ja elektroniikkalaiteromu. Todisteiden kokoaminen voi kestää ja viejä on vastuussa selvityksien aikaisista varastointikustannuksista. Varsinkin silloin, kun kontti palautetaan Suomeen jostain toisesta maasta, kuljetus- ja varastointikustannukset voivat olla huomattavia. Suomen ympäristökeskus voi jätteensiirotoasetuksen mukaan edellyttää, että viejä toimittaa jätteet käsiteltäviksi tietyn ajan kuluessa. Mikäli viejä ei noudata määräystä, Suomen ympäristökeskus huolehtii jätteiden toimittamisesta käsittelyyn viejän kustannuksella.

¹⁷ [Kansainvälisten jätesiirotojen tarkastussuunnitelma 2023-2025](#)

Jätteen siirtoasetuksen mukaan viejän pitää pystyä osoittamaan, että kyseessä ei ole jäteväientie. Käytetty tavara voidaan luokitella jätteeksi, ellei ole riittäviä todisteita siitä, että kyseessä ei ole jäte. Valvova viranomainen voi pyytää asiasta selvityksen, joka tulee toimittaa annetussa määräajassa. Jos selvitystä ei ole annettu tai se on puutteellinen, kuljetusta tai siirtoa käsitellään laittomana jätesierirtona. Laittomien kansainvälisten jätesierirtojen paljastaminen edellyttää hyvin toimivaa kansallista viranomaisyhteistyötä Suomen ympäristökeskuksen ja Tullin välillä. Kansallisen yhteistyön ja tiedonvaihdon lisäksi viranomaistoiminnassa hyödynnetään monipuolisesti kansainvälisiä yhteistyöverkostoja.

9.5 Syyttäjälaitos

Syyttäjälaitos koostuu keskushallintoyksikkönä toimivasta valtakunnansyyttäjän toimistosta ja on jaettu viiteen alueeseen. Alueet ovat Etelä-Suomen, Länsi-Suomen, Pohjois-Suomen, Itä-Suomen ja Ahvenanmaan syyttäjälaitokset. Syyttäjälaitoksella on 30 toimipaikkaa eri alueilla.

Syyttäjälaitoksessa on käytössä valtakunnallinen erikoistumisjärjestelmä. Syyttäjälaitoksessa on erikoissyyttäjän virkoja, joiden päätehtävänä ovat oman erikoistumisalueen valtakunnallisesti vaativimmat syyteasiat riippumatta siitä, millä syyttäjälaitoksella erikoissyyttäjä työskentelee. Erikoistumisalueet on jaettu kolmeen laajaan erikoistumisalueeseen kriminalisoinneilla suojattujen oikeushyvien mukaan: talouselämään, henkilöihin ja yleisemmin turvallisuuteen kohdistuva rikollisuus. Ympäristörikokset kuuluvat turvallisuusryhmään. Ympäristörikoksiin on tällä hetkellä nimetty kolme erikoissyyttäjää ja alueilla työskentelee muitakin ympäristörikoksiin erikoistuvia syyttäjiä. Jokaisella alueella on lisäksi ympäristörikoksista kiinnostuneista syyttäjistä koostuva ympäristörikostiimi, jonka puitteissa ammattitaitoa on mahdollista kehittää.¹⁸

¹⁸ Lisätietoa syyttäjälaitoksesta: [Etusivu | Syyttäjälaitos \(syyttajalaitos.fi\)](https://www.etusivu.fi/syyttajalaitos)

10 Viranomaisten tietoon tulleet ympäristörikkokset

Esitutkintaviranomaisten tietoon tulleet taulukossa mainitut ympäristörikkokset ovat esitettynä tässä raportissa rikosnimikkeittäin. Ympäristörikkoksia tutkivia esitutkintaviranomaisia ovat poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos. Ympäristörikkostilastot perustuvat siihen, millä rikosnimikkeellä tapausta on tutkittu esitutkintavaiheessa. Jos asia etenee syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn, rikosnimike voi muuttua. Ympäristörikkostilastot eivät välttämättä heijasta ympäristörikollisuuden todellista tilaa eivätkä kerro ympäristöön kohdistuvista uhista, koska ympäristörikollisuus on suu- relta osin piilorikollisuutta eivätkä kaikki ympäristörikkokset todennäköisesti tule viranomaisten tie- toon.

10.1 Rikoslain ympäristörikkokset

Rikoslain 48 luvussa säädetään ympäristörikkoksista. Nämä ovat *ympäristön turmeleminen, tör- keä ympäristön turmeleminen, ympäristörikkomus, tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen, luonnonsuojelurikos, törkeä luonnonsuojelurikos ja rakennussuojelurikos*. Rikosten rangaistus- uhka on vähintään sakkoa ja maksimirangaistukset vaihtelevat kuudesta kuukaudesta kuuteen vuoteen vankeutta. Rikoslain 48 kirjaamat ympäristörikkokset nousivat verrattain melko paljon vuonna 2024. Varsinkin luonnonsuojelurikosten määrä nousi paljon. Suurimman osan luonnon- suojelurikoksista kirjattiin Itä-Suomen poliisilaitoksessa.

Rikoslain ympäristörikkokset	2020	2021	2022	2023	2024
Ympäristön turmeleminen RL 48 luku 1 §	210	182	179	225	236
Törkeä ympäristön turmeleminen RL 48 luku 2 §	7	5	7	7	3
Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen RL 48 luku 4 §	2	4	4	3	6
Ympäristörikkomus RL 48 luku 3 §	269	212	179	166	170
Luonnonsuojelurikos RL 48 luku 5 §	56	37	62	55	94
Törkeä luonnonsuojelurikos RL 48 5 a §	0	1	0	0	2
Rakennussuojelurikos RL 48 luku 6 §	2	6	0	2	5
Yhteensä	546	447	431	460	516

Taulukko 1: Esitutkintaviranomaisen kirjaamat rikoslain luvussa 48 tarkoitetut ympäristörikkokset 2020–2024.

10.2 Ympäristön turmeleminen RL 48 luku 1 §

Ympäristön turmelemisella tarkoitetaan muun muassa esineen tai aineen saattamista, päästämistä tai jättämistä ympäristöön taikka tiettyjen ympäristönsuojelu- tai jätelainsäädännössä säädettyjen velvollisuuksien rikkomista siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista tai vaaraa terveydelle. Tunnusmerkistö on hyvin monipolvinen ja sisältää lukuisia tekota-
poja sekä runsaasti viittauksia aineelliseen ympäristölainsäädäntöön. Rikos on rangaistava sekä tahallaan että törkeästi huolimattomuudesta tehtynä. Ympäristön turmelemisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Suurimman osan ympäristön turmelemisia koskevista rikosepäilyistä tutkii poliisi. Yleisesti esitutkinta epäillyn ympäristörikoksen osalta suoritetaan alueellisen poliisilaitoksen talousrikostutkinnan rikostutkinnassa. Tyypillisesti esitutkintaan tulevat ympäristörikokset koskevat muun muassa eri jätteiden luvaton hävittämistä tai niiden säilyttämistä joko pien- tai teollisuuskiinteistöjen alueella.

Poliisin ohella myös Tulli tai Rajavartiolaitos voi suorittaa esitutkinnan epäilyistä ympäristön turmelemisesta.

Rajavartiolaitoksen esitutkintaan tulneiden tapausten osalta tässä rikostyyppissä on pääosin kyse laittomista alusöljypäästöistä.

Esimerkkejä tuomioista oikeudessa vuodelta 2024

Rikoslain 48 luku 1 §; Ympäristön turmeleminen

Varsinais-Suomen käräjäoikeus 28.02.2024, tuomio 24/108959, Asianumero R 23/2749 (ei lainvoimaisuustietoa)

Ympäristöä oli muutettu hakkuilla vastoin maankäyttö- ja rakennuslakia. Voimassa olevan oikeusvaikutteisen rantayleiskaavan kaavamääräyksen mukaan luonnontilaa alueella ei olisi saanut muuttaa. Hakkuuta varten olisi tullut hakea kunnasta poikkeamista voimassa olevan kaavan kaavamääräyksestä. Kyseessä olevalle kiinteistölle ei tällaista lupaa ollut haettu. ELY-keskuksen selvityksen mukaan tapauksessa ei olisi ollut poikkeusluvan myöntämisen edellytyksiä, sillä ehdotettu ja nyt jo tehty hakkuu oli hävittänyt luonnonsuojelualueen luontoarvoja eli muuttanut luonnontilaa kaavamääräyksen vastaisesti. Käräjäoikeus luki vastaajan syyksi ympäristön turmelemisen, jossa vastaaja oli harvennushakkuiden toteutuksesta vastaavana unohtanut rajata kiinteistön kaavaan merkityn SL-alueen hakkuiden ulkopuolelle, minkä menettelyn seurauksena alueella on vastoin kaavamääräystä suoritettu hakkuita. Alueella on menetetty poikkeuksellisia

luontoarvoja ja jyrkänteen alusmetsän monimuotoista ympäristöä ja luonnontilaa on pysyvällä tavalla muutettu.

Tuomio 50 ps.

10.2.1 Törkeä ympäristön turmeleminen RL 48 luku 2 §

Törkeä ympäristön turmeleminen on ympäristön turmelemisen törkeä tekemuoto. Jos ympäristön turmelemisessa aiheutettu vahinko tai vahingon vaara on erityisen suuri, rikoksessa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, voidaan tekijä tuomita törkeästä ympäristön turmelemisesta. Teon vähimmäisrangaistus on neljä kuukautta ja enimmäisrangaistus kuusi vuotta vankeutta. Esitutkintaviranomainen kirjasi vuonna 2024 yhteensä kolme törkeää ympäristön turmelemista. Vuonna 2024 suurimman osan tutkintapyyntöistä, jotka johtivat epäillyn törkeän ympäristön turmelemisen esitutkintaan, on tehnyt ympäristöviranomainen.

Esimerkkejä tuomioista oikeudessa vuodelta 2024

Rikoslain 48 luvun 2 §; Törkeä ympäristön turmeleminen

Kymenlaakson käräjäoikeus 26.4.2024, tuomio 24/118785, Asianumero R 22/838 (ei lainvoimaisuustietoa)

Syytteen mukaan vastaaja oli toimiessaan yhtiön X toimitusjohtajana ja ainoana hallituksen jäsenenä, rikkonut ympäristöluvan ehtoja usealla eri tavalla. Hän oli mm. aloittanut jätteen käsittelyyn liittyvän toiminnan ajattamalla halliin irtonaista jätettä, vaikka pelastuslaitos ei ollut vielä hyväksynyt hallia käyttöön. Jäte oli ollut kosteaa, haisevaa ja haju oli ollut voimakasta. Hallista oli puuttunut mm. pylväiden törmäyssuojat ja ulko-ovi, lattiakaivot olivat tulppaamatta, sähkötyöt olivat puutteelliset, eikä kaasulämmittimiä ollut suojattu törmäyksen varalta. Jätteen varastoinnista oli aiheutunut kohtuutonta hajuhaittaa. Varastohalli oli ollut täynnä jätettä. Varastohallin palohälyttimet olivat tehneet hälytyksen kasoista muodostuneen höyryn takia. Varastohalliin tuodussa jätteessä oli ollut itsesyttymisvaara.

Varastohallissa oli suoritettu jätteen paalausta koneellisesti ja paalattua jätettä oli varastoitu varastohallin ulkopuolelle yhteensä noin 2000 paalia, vaikka REF-jätteen ulkovarastointi oli ollut kiellettyä. Toiminnassa oli myös varastoitu REF-polttoainetta ja kierrätyspuuta hallitilojen ulkopuolella. Jätettä oli varastoitu kerrallaan enemmän, kuin mitä ympäristölupahakemuksessa oli

sallittu. Murskaustarpeesta oli annettu ympäristölupahakemuksessa erilaista tietoa, kuin toiminnassa suoritettu murskaus on tosiasiassa ollut. Jätettä ei ollut toimitettu eteenpäin varastohallista, vaikka lupahakemuksessa oli ilmoitettu, että kaikki jäte menee varastolta eteenpäin paalattuna laivaukseen ulkomaille. Tosiasiassa toiminnassa ei ollut haettu lainkaan jätteensiirtolupaa. Jätteen laatu oli ollut merkittävältä osin erilaista kuin mitä ympäristölupahakemuksessa oli esitetty.

Jätteiden varastointi hallissa oli aiheuttanut useita hallitsemattomia jätepaloja, jolloin pelastuslaitos oli joutunut palojen sammuttamiseksi siirtämään palavia ja kyteviä jätteitä varastohallista ulos pihalle, mikä oli aiheuttanut alueen roskaantumista. Palosta oli syntynyt savukaasuja, joista oli aiheutunut vaaraa tai haittaa terveydelle ja ympäristölle.

Vastaaja oli saanut vastaanottamistään jätteistä yhteensä yli miljoonan euron suuruisen taloudellisen hyödyn. Hän oli ympäristöluvan vastaisella toiminnallaan aiheuttanut varastohalliin vaurioita, joista oli aiheutunut vuokranantajalle suurta taloudellista vahinkoa. Jätteistä oli aiheutunut merkittävää roskaantumista lähiympäristölle. Jätteen siivoamisesta oli aiheutunut vuokranantajalle yli 2 miljoonan euron suuruiset kustannukset. Ympäristöluvanvastaisella paloturvallisuutta vaarantaneella vastaaja oli aiheuttanut useita palonsammuttamistehtäviä pelastuslaitokselle. Varastohallin suuri helposti itsesyttävä jätemäärä oli aiheuttanut vaaran hallitsemattoman tulipalon nopeasta leviämisestä lähiympäristöön. Palot olivat aiheuttaneet laajalle alueelle ulottuvan suuronnettomuuden riskin.

Vastaaja tuomittiin törkeästä ympäristön turmelemisesta, törkeästä petoksesta ja pelastusrikkomuksesta 1 vuoden 8 kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja velvoitettiin suorittamaan asianomistajalle yhteensä yli 90.000 euron korvaukset.

10.2.2 Ympäristörikkomus RL 48 luku 3 §

Jos rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ympäristön turmeleminen on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, tekijä tuomitaan ympäristörikkomuksesta. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Lähes poikkeuksetta epäillyt ympäristörikkomukset ilmoitetaan poliisille esimerkiksi silloin, kun erilaisia jätteitä tai romua on hylätty tai jätetty vähäisempiä määriä luvattomiin paikkoihin. Ympäristörikkomukset ovat luonteeltaan usein sellaisia, ettei niiden tekijä ole ilmoitushetkellä tiedossa. Mikäli tekijä saadaan selville, on seuraamus useimmiten poliisin määräämä sakko.

Rajavartiolaitoksen esitutkintaan tulleiden tapausten osalta ympäristörikkomuksina tutkitut teot ovat olleet kokonaisuutena vähäiseksi arvioituja aluspäästöjä merialueella.

Esimerkki tuomiosta oikeudessa vuodelta 2023

Rikoslain 48 luvun 3 §; Ympäristörikkomus

Ympäristörikkomus

Kymenlaakson käräjäoikeus 15.2.2024, tuomio 24/107087, Asianumero R 23/1444 (ei lainvoimaisuustietoa)

Syytteen mukaan K ja S olivat toimineet Metsähallituksen palveluksessa, K luontovalvojana ja S puistomestarina ja heidän tehtäviinsä oli kuulunut mm. palveluvarustuksen ylläpito ja retkeilypalvelujen huolto-, kunnostus- ja rakentamistyöt Metsähallituksen hallinnoimassa kansallispuistossa ja siihen kuuluvalla luonnonsuojelualueella. Rauhoitusmääräysten mukaan alueella ei saanut vahingoittaa maa- ja kallioperää, avotulen teko oli kiellettyä muualla, kuin siihen tarkoitukseen osoitetuilla paikoilla, eikä alueella saanut ryhtyä toimiin, jotka vaikuttivat epäedullisesti alueen luonnonoloihin. K ja S olivat purkaneet ja kunnostaneet huonokuntoisia luonnonsuojelualueen retkeilytoimintaa palvelevia erilaisia rakennelmia ja kasanneet syntyneen purkujätteen luonnonsuojelualueella oleville kiinteistöille, polttaneet pelkälle maapohjalle kasaamaansa erilaista jätettä sisältäneen kasan, joka oli sisältänyt erilaista rakennuksien ja muiden rakennelmien purkujätettä. Lisäksi he olivat polttaneet luonnonsuojelualueella sijainneella varasto- ja majoitusrakennuksen piha-alueella erilaista jättemateriaalia avotulella, pelkällä maapohjalla. Jätteen polttaminen kiinteistöllä oli ollut omiaan aiheuttamaan maaperän pilaantumista ja pohjaveden pilaantumisen vaaraa ja siten oli rikottu alueen rauhoitusmääräyksiä. Jätteiden polttamisilla edellä kerrotulla tavalla oli vahingoitettu alueen maa- ja kallioperää sekä vaikutettu epäedullisesti alueen luonnonoloihin.

Käräjäoikeus katsoi, että asiassa esitetyn näytön perusteella S ei ollut osallistunut lainvastaisiin menettelyihin, vaan ne oli tehnyt yksin K. Vaikka K:n menettelyä oli lähtökohtaisesti pidettävä moitittavana varsinkin, kun se oli tapahtunut luonnonsuojelualueella, polttaminen oli kuitenkin tapahtunut varsin pienellä alueella, eikä maaperän ollut asianomistajan teettämässä tutkimuksissa todettu pilaantuneen. Lisäksi K oli kasan polttaessaan olettanut toimineensa työnantajansa edun mukaisesti, vaikkakin tämä käsitys on jälkikäteen osoittautunut virheelliseksi. Piha-alueella tapahtunutta jätteen polttamista ei katsottu näytetyksi. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen käräjäoikeus katsoi, että ympäristön turmelemista oli kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä. K tuomittiin ympäristörikkomuksesta 25 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen ja korvaamaan Metsähallitukselle maaperätutkimuskustannukset 1.843 euroa.

10.2.3 Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen RL 48 luku 4 §

Tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeva rangaistussäännös ulottaa rangaistavuuden eräisiin huolimattomiin menettelyihin, jotka eivät syyksiluettavuutta koskevan vaatimuksen vuoksi muutoin olisi rangaistavia ympäristön turmelemisena. Perustunnusmerkistön mukainen ympäristön turmeleminen on rangaistavaa vain tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tehtynä. Tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevan säännöksen soveltaminen edellyttää, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai sen vaara on erityisen suuri. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen on harvinainen rikosnimike, ja näitä rikoksia otetaan poliisin esitutkintaan vain muutamia vuosittain. Vuonna 2024 tuottamuksellisia ympäristön turmelemisia kirjattiin kuusi kappaletta.

10.2.4 Luonnonsuojelurikos RL 48 luku 5 §

Luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan muun muassa se, joka oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa suojeltavaksi tai rauhoitetuksi määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen. Rangaistavaa on myös muun muassa rauhoitettujen eläinten tai kasvien maahantuonti tai maastavienti CITES-sopimuksen vastaisesti. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Poliisin tutkimat luonnonsuojelurikokset liittyvät yleensä luvattomaan eläin- tai kasvilajien hävittämiseen ja luvattomiin hakkuihin luonnonsuojelualueilla. Useissa epäillyissä luonnonsuojelurikoksissa kyse oli rauhoitettujen valkoposkikhanhien tappamisesta tai tapaukset liittyivät lokkien pesintään tai liito-oraviin. Tullin tietoon tapauksia tulee ilmi pääosin posti- ja matkustajaliikenteessä, ja erityisesti nettiostoksista on löydetty laittomia tuotteita.

Luonnonsuojelurikos RL 48 luku 5 §	2020	2021	2022	2023	2024
Poliisi	52	34	61	53	90
Tulli	4	2	2	3	3
Rajavartiolaitos	0	1	0	1	2
Yhteensä	56	37	63	57	95

Taulukko 2: Esitutkintaviranomaisen kirjaamat rikoslain luvussa 48 tarkoitetut luonnonsuojelurikokset 2020–2024.

Esimerkki tuomiosta oikeudessa vuodelta 2024

Rikoslaki 48 luku 5 §; Luonnonsuojelurikos

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus 15.2.2024, tuomio 24/107193, Asianro R 23/5349 (lainvoimainen)

Vastaaja oli tuonut Thaimaasta Suomeen norsun syöksyhampaista ja jouhista tehtyjä koruja. Tullin tekemässä tarkastuksessa hänen hallustaan on tavattu seuraavia esineitä; sormus, joka oli tehty norsun häntäjouhista, 20 kpl pyöreitä riipuksia, joiden kivet olivat norsun syöksyhammasta ja kuoriosat norsun ihokarvaa, 30 kpl putkiloriipuksia, joiden sisällä oli norsun syöksyhammasta ja häntäjouhta sekä yksi putkilo, jonka sisällä oli norsun syöksyhammasta.

Norsut, niiden osat ja johdannaiset kuuluvat kansainvälisen vienti- ja tuontisääntelyn piiriin. Kyse oli ollut asetuksen A-liitteen lajista. Elephantidae-heimon lajista valmistettujen tuotteiden tuonti matkustajatuontina ei ole mahdollista ilman Thaimaan myöntämää CITES-vientilupaa (tai CITES-jälleenvientitodistusta) sekä Suomen myöntämää CITES-tuontilupaa. Sekä CITES-vientilupa että CITES-tuontilupa olisi tullut hankkia ennen vientiä, ja CITES-vientiluvassa olisi tullut olla viejamaan tullin vientimerkintä. Lisäksi tuojamaasta olisi vaadittu tuonnin etukäteishyväksyntä. Vastaajalla ei ollut esittää vaadittavia CITES-lupia tuotteille. Esitutkinnassa korujen arvoksi on arvioitu 100 e/kpl.

Vastaaja tuomittiin 60 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen ja menettämään valtiolle maahan tuomansa ja häneltä takavarikoidut korut, jotka oli valmistettu norsun osista.

10.2.5 Törkeä luonnonsuojelurikos RL 48 luku 5 a§

Luonnonsuojelurikos voidaan arvioida törkeäksi, jos se on kokonaisuutena arvostellen törkeä ja se aiheuttaa vakavaa vaaraa luonnolle, sillä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai se on erityisen suunnitelmallinen. Rangaistus rikoksesta on neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta.

10.2.6 Rakennussuojelurikos RL 48 luku 6 §

Rakennussuojelurikoksesta tuomitaan muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ilman lupaa purkaa, hävittää, turmelee tai peittää ympäristöön kuuluvan kohteen, joka on suojeltu maankäyttö- ja rakennuslain nojalla. Varsinaisen rakennussuojelun lisäksi säännös koskee myös muun muassa muinaismuistolaissa tarkoitettujen muinaisjäännösten hävittämistä. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

10.3 Rikoslain luonnonvararikokset

Rikoslain 48 a luvussa säädetään luonnonvararikoksista, jotka esitetään taulukossa 3. Luvun rangaistussäännökset koskevat metsästystä, kalastusta, metsiä ja puutavaraa sekä Eteläman-neralueen suojelua. Luvussa säädetään myös metsästyskiellosta, joka voidaan määrätä vähintään yhdeksi ja enintään viideksi vuodeksi. Luonnonvararikoksia kirjattiin selvästi enemmän vuonna 2022 edellisvuoteen verrattuna.

Rikoslain luonnonvararikokset	2020	2021	2022	2023	2024
Metsästysrikos RL 48 a luku 1 §	149	135	138	126	133
Törkeä metsästysrikos RL 48 a luku 1 a §	25	14	17	38	21
Kalastusrikos RL 48 a luku 2 §	3	6	9	3	3
Metsärikos RL 48 a luku 3 §	9	1	5	7	6
Laiton Eteläman-neralueen mineraaliesiintymään kajoaminen RL 48 a luku 3 a §	0	0	0	0	0
Puutavararikos RL 48 a luku 3 b	0	0	0	0	0
Laittoman saaliin kätkeminen RL 48 a luku 4 §	1	0	1	0	0
Törkeä laittoman saaliin kätkeminen RL 48 a luku 4 a §	0	1	1	3	0
Yhteensä	187	157	171	177	164

Taulukko 3: Esitutkintaviranomaisen kirjaamat luonnonvararikokset 2020–2024

10.3.1 Metsästysrikos RL 48 a luku 1 §

Metsästysrikoksesta tuomitaan muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta metsästää kielletyllä pyyntivälineellä tai -menetelmällä, vastoin riistaeläimen rauhoitusta tai ilman pyyntilupaa taikka aiheuttaa metsästäessään vaaraa ihmiselle tai omaisuudelle. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Metsästysrikos RL 48 a luku 1 §	2020	2021	2022	2023	2024
Poliisi	141	124	131	113	125
Rajavartiolaitos	8	11	7	13	8
Yhteensä	149	135	138	126	133

Taulukko 4: Esitutkintaviranomaisen kirjaamat metsästysrikokset 2020–2024.

10.3.2 Törkeä metsästysrikos RL 48

Metsästysrikos määritellään törkeäksi, jos se on tehty erityisen julmalla tavalla tai jos kohteena on erityisen suuri määrä riistaeläimiä. Törkeästä tekemuodosta voi olla kyse myös silloin, jos teko on suunnitelmallinen tai sillä on tavoiteltu huomattavaa taloudellista hyötyä. Tiettyjen lajien, kuten ahman, ilveksen, karhun, metsäpeuran, saukon tai suden tappaminen tai vahingoittaminen voi myös täyttää törkeän metsästysrikoksen tunnusmerkistön silloin, jos teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä. Niin sanottua susivihaa ja susien sekä muiden suurpetojen salakaatoja on viimeisten vuosien aikana käsitelty useasti mediassa.

Myös metsästysrikollisuuteen liittyy piilorikollisuutta, erityisesti luvaton metsästystä ja laitonta eläinten tappamista. On arvioitu, että metsästysrikosten ilmituloa ja esitutkintaa vaikeuttaa osaltaan myös alueen paikallisten asukkaiden ja metsästäjien parissa mahdollisesti esiintyvä vaikeamisen kulttuuri.

Törkeä metsästysrikos RL 48	2020	2021	2022	2023	2024
Poliisi	10	8	13	33	18
Rajavartiolaitos	15	6	4	5	3
Yhteensä	25	14	17	38	21

Taulukko 5: Esitutkintaviranomaisen kirjaamat törkeät metsästysrikokset 2020–2024.

Esimerkkejä tuomioista oikeudessa vuodelta 2024

Rikoslain 48a luvun 1 a §; Törkeä metsästysrikos

Itä-Suomen hovioikeus 30.10.2024, tuomio 24/137861, R 24/339 (ei lainvoimainen)

Syytteen mukaan vastaaja oli lainvastaisesti metsästänyt karhua käyttämällä perustamaansa ravintohoukutinta. Vastaaja oli havainnut karhun riistakamerassa perustamallaan riistan ruokintapaikalla ja lähtenyt jäljittämään sitä koiriensa kanssa. Karhu oli lopulta kaadettu muiden metsästäjien toimesta. Käräjäoikeus oli katsonut, että metsästysrikosta oli kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä ja tuominnut vastaajan törkeästä metsästysrikoksesta.

Hovioikeus puolestaan katsoi, että vaikka käsiteltävässä tapauksessa karhun jäljittäminen oli aloitettu ruokintapaikalta, ei menettely täyttänyt törkeän metsästysrikoksen tunnusmerkistöä, kun ruokintapaikkaa ei ole perustettu karhun houkuttelun tarkoituksessa. Kyse oli hallituksen esityksessä todetusta rangaistavuudeltaan pois rajatusta tilanteesta, jossa ravintohoukuttimen käyttö ei ollut ollut tarkoituksellista. Hovioikeus hylkäsi syytteen.

10.3.3 Kalastusrikos RL 48 a luku 2 §

Kalastusrikoksesta tuomitaan muun muassa se, joka kalastaa huomattavassa laajuudessa vastoin kalojen tai rapujen rauhoitusta, pyydyksiä tai alamittaa koskevaa säännöstä. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Kalastusrikos RL 48 a luku 2 §	2020	2021	2022	2023	2024
Poliisi	2	6	9	3	2
Rajavartiolaitos	1	0	0	0	1
Yhteensä	3	6	9	3	3

Taulukko 6: Esitutkintaviranomaisen kirjaamat kalastusrikokset 2020–2024.

10.3.4 Metsärikos ja puutavararikos (RL 48 a luku 3 ja 3 b §)

Metsärikoksesta tuomitaan se, joka rikkoo suojametsäaluetta tai suoja-aluetta koskevaa metsälain säännöstä taikka vahingoittaa metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeää luonnontilaista elinympäristöä. Puutavararikoksesta tuomitaan se, joka EU:n puutavara-asetuk-

sen vastaisesti saattaa markkinoille laittomasti korjattua puutavaraa tai siitä valmistettuja puutuotteita. Metsärikoksen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta ja puutavararikoksen kuusi kuukautta vankeutta.

10.3.5 Laittoman saaliin kätkeminen ja törkeä laittoman saaliin kätkeminen (RL 48 a luku 4 ja 4 a §)

Laittomasta saaliin kätkemisestä tuomitaan se, joka kätkee, hankkii, kuljettaa, välittää tai kaupaa metsästysrikoksella tai kalastusrikoksella saatua saalista. Rangaistusasteikko on perustusmerkistössä sakkoa tai enintään vuosi vankeutta, törkeässä tekemuodossa sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta.

10.4 Ympäristöön liittyvät rikoslain terveyttä ja turvallisuutta vaarantavat rikokset

Rikoslain 44 luvun terveyttä ja turvallisuutta vaarantaviin rikoksiin sisältyy tekoja, joilla voi olla huomattavia vaikutuksia myös ympäristöön. Säännösten suojeluobjekteina ovat muun muassa ihmisen henki ja terveys sekä omaisuus. Ympäristön osalta voivat tulla sovellettavaksi myös rikoslain edellä mainitut muut rangaistussäännökset.

10.5 Vesilain vastaiset menettelyt

Vesilakia koskevat rangaistussäännökset on koottu lain 16 lukuun. Rangaistavia tekoja ovat *vesilain luparikkomus* ja *vesilain rikkominen*, ellei rikoslaissa ole teosta säädetty ankarampaa rangaistusta. Luparikkomuksena pidetään muun muassa luvanvaraiseen vesitaloushankkeeseen ryhtymistä ilman lupaviranomaisen myöntämää lupaa, vesilain rikkominen koskee muun muassa veden juoksun tai vesistössä kulun estämistä tai ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömistä.

Vesilain rangaistussäännökset, 16 luku 2–3 §	2020	2021	2022	2023	2024
Vesilain luparikkomus VL 16 luku 2 §	5	3	3	5	14
Vesilain rikkominen VL 16 luku 3 §	12	8	5	8	1
Yhteensä	17	11	8	13	15

Taulukko 7: Poliisin kirjaamien vesilaissa rangaistavaksi säädettyjen rikosten määrä 2020–2024.

10.6 Muita lakeja koskevat rikokset

Ympäristöä välittömästi koskevia tai sitä sivuavia rangaistussäännöksiä on edellä esiteltyjen rangaistussäännösten lisäksi lukuisia. Esimerkiksi jätelain 147 §, ympäristönsuojelulain 225 §, kalastuslain 118 §, maastoliikennelain 25 §, luonnonsuojelulain 58 §, maa-aineslain 17 § ja kalastuksesta Tornionjoen kalastusalueella annetun lain 7 § sisältävät kukin rangaistussäännöksen. Näitä erityissäännöksiä koskevien vähäisten rikkomusten lukumäärä on selvästi suurempi kuin rikoslaissa tarkoitettujen ympäristö- ja luonnonvararikosten. Taulukossa 8 on esitettynä edellä mainittujen rikkomusten osalta esitutkintaviranomaisten tietoon tulleet tapaukset vuosina 2020 – 2024. Rangaistussäännöksiä yksittäin tarkastellen muutamat nimikkeet eivät ole ajankohtaistuneet juuri koskaan. Tällaisia ovat esimerkiksi rakennussuojelurikkomus ja muinaismuistorikkomus. Hyvin harvoin sovellettuja rangaistussäännöksiä ei ole sisällytetty alla olevaan taulukkoon.

Muita lakeja koskevat rikokset	2020	2021	2022	2023	2024
Jätelain rikkominen	219	187	142	160	145
Kalastusrikkomus	506	362	402	393	387
Maastoliikenneriikkomus	160	195	180	158	180
Luonnonsuojelurikkomus	45	40	22	39	43
Maa-ainesrikkomus	3	3	4	3	4
Kalastuksesta Tornionjoen kalastusalueella annetun lain rikkominen	0	0	0	0	0
Ympäristönsuojelulain rikkominen	13	16	23	14	20
Rakentamisrikkomus	33	23	29	33	23
Rakennussuojelurikkomus	0	2	0	0	0
Muinaismuistorikkomus	1	1	0	0	1
Metsästysrikkomus	102	115	101	96	77
Metsärikkomus	90	63	53	38	38
Metsästyslain säännösten rikkominen	188	166	160	139	160
Yhteensä	1360	1173	1116	1073	1078

Taulukko 8: Esitutkintaviranomaisen kirjaamia muita ympäristöä koskevia rangaistavaksi säädettyjä rikoksia 2020–2024.

Esimerkkejä tuomioista oikeudessa vuodelta 2024

Maa-aineslaki 17 §; Maa-ainesrikkomus

Varsinais-Suomen käräjäoikeus 4.3.2024, tuomio 24/109846, Asianumero R 23/4684

Vastaajat eivät olleet hakeneet maa-aineslain edellyttämää lupaa kallioaineksen ottamiseen. Otto toiminta oli ollut pitkäkestoista ja vaikutuksiltaan merkittävää, koska kalliokiviainesta louhittiin luvattomasti 0,8 hehtaarin alueelta yhteensä 75 360 m³. Vastaajien menettelyä oli pidettävä teonkuvauksessa tarkoitettuihin tavoin huolimattomana ja se täytti maa-ainesrikkomuksen tunnusmerkistön. Käräjäoikeus tuomitsi kaksi yhtiön vastuuasemassa ollutta henkilöä 30 päiväsakon sakkorangaistukseen ja velvoitti yhtiön menettämään valtiolle rikoksen tuottamana taloudellisena hyötynä 21 259 euroa. (lainvoimainen)

Luonnonsuojelulaki 58 §; Luonnonsuojelurikkomus

Kanta-Hämeen käräjäoikeus 12.3.2024, tuomio 24/111072, Asianumero R 23/1508

Vastaaja on yrityksensä toimitusjohtajana syylistynyt luonnonsuojelurikkomukseen, koska hänen laiminlyöntiensä seurauksena liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkaa oli heikennetty ja hävitetty. Vaikka vastaaja oli tietoinen mahdollisesta liito-oravan esiintymisestä, hän laiminlöi hakkuualueen rajaamisen, työntekijän ohjeistamisen ja maisematyöluvan sekä metsänsuunnitelman noudattamisen. Teon ei katsottu olleen tahallinen, mutta vastaajan menettelyä oli pidettävä kokonaisuutena törkeän huolimattomana. Vastaaja syylistyi luonnonsuojelurikkomukseen ja hänet tuomittiin 20 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen. (lainvoimainen)

Vesilaki 16 luku 3 § ja 2 luku 15 §; Vesilain rikkominen

Pirkanmaan käräjäoikeus 14.8.2024, tuomio 24/130685, Asianumero R 24/2103

Vastaaja oli ruopannut ranta-alueella. Vesilaki edellyttää ilmoituksen tekemistä ELY-keskukselle vähintään 30 vuorokautta ennen toimenpiteen aloittamista. Vastaaja ei ollut tehnyt kyseistä ilmoitusta, joten hän oli syylistynyt vesilain rikkomiseen. Vastaaja myönsi syytteen ja hänet tuomittiin 10 päiväsakon sakkorangaistukseen. (lainvoimainen)

Metsälaki 18.2 ja 14.1 §; Metsärikkomus

Kanta-Hämeen käräjäoikeus 14.10.2024, tuomio 24/136891, Asianumero R 24/717

Vastaaja oli syylistynyt metsälain rikkomiseen, koska oli jättänyt tekemättä hakkuisiin liittyvän metsänkäyttöilmoituksen ennen hakkuun toteuttamista. Vastaaja oli hakkuuoikeuden haltijana ja vastuussa ilmoituksen tekemisestä, mutta ei huolehtinut metsäkeskukselle tehtävästä ilmoituksesta, joka koski 3,5 hehtaarin hakkuuta. Vastaaja tuomittiin 20 päiväsakon sakkorangaistukseen. (lainvoimainen)

Ympäristönsuojelulaki 225 §; Ympäristönsuojelulain rikkominen

Etelä-Savon käräjäoikeus, 13.06.2024, tuomio 24/126152, R 24/183 (ei lainvoimaisuustietoa)

Vastaaja oli toimiessaan X Oy:n hallituksen puheenjohtajana ja yhtiön toiminnasta vastaavana tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyönyt ympäristöluvan lupamääräyksen mukaisen velvollisuutensa suorittamalla melua aiheuttavaa haketusta kiinteistöllä sijaitsevalla laitoksella, vastoin yhtiölle sahalaitoksen ja kiinteän polttoaineen energiaterminaalin toiminnoille myönnettyä lupaa.

Yhtiön toiminnassa oli tekoaikana tehty haketusta yhteensä 68 tuntia lupamääräyksen vastaisena aikana. Arvioitu haketusmäärä oli 100 m³/tunnissa, joten lupamääräyksen vastaista haketusta oli tehty sanottuna aikana yhteensä 6.800 m³. Vastaaja tuomittiin ympäristönsuojelulain rikkomisesta 40 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 185 §; Rakentamisrikkomus

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus 28.11.2024, tuomio 24/140208, R 23/2161 (lainvoimainen)

Vastaajat olivat alkaneet remontoida ja rakentaa kiinteistöllä olemassa olevan rakennuksen laajennusta ilman lupaa. He olivat rakentaneet perustustyöt valmiiksi, myös vesikattorakenteet oli rakennettu ja työn alla on ollut laajennuksen runko. He olivat myös vaihtaneet rakennukseen uudet ikkunat ja uusineet rakennuksen puuverhous. Kaupunki oli suoritetun tarkastuksen johdosta määrännyt kiinteistön rakennustyöt välittömästi keskeytettäväksi. Vastaajat olivat keskeyttäneet rakennustyöt, hakeneet rakennus- ja poikkeuslupaa töille ja lupien jäätyä myöntämättä purkaneet laajennusosan.

Käräjäoikeus otti rangaistusta mitatessaan huomioon, että kysymys ei ole ollut mistään erityisen mittavasta luvattomasta laajennuksesta, eivätkä vastaajat olleet hyötyneet menettelystään. Vastaajat olivat omalla purkaneet luvattomasti rakentamansa laajennusosan ja näin oma-aloitteisesti poistaneet rikoksensa vaikutuksia. Rangaistus 10 päiväsakkoa.

Kalastuslaki 118 §; Kalastusrikkomus

Päijät-Hämeen käräjäoikeus 21.8.2024, 24/131424, Asianro R 24/273 (ei lainvoimaisuustietoa)

Vastaaja oli pyydystänyt useita kalalajille säädettyä alinta pyyntimittaa pienempiä kaloja pyydystämällä verkolla järvestä kahdella kerralla yhteensä 39 kappaletta 30-40 senttimetrin mittaisia rasvaeväleikattuja taimenia, joiden alin pyyntimitta oli 50 senttimetriä.

Pyydetty kalat olivat olleet järven osakaskuntien järveen istuttamia.

Vastaaja tuomittiin 25 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen ja menettämään valtiolle kalojen arvona 10.140 euroa.

10.6.1 Jätelain rikkominen

Suurin osa ympäristöviranomaisten tai kansalaisten ilmoituksista, jotka on kirjattu jätelain rikkomiseksi, on todennäköisesti roskaamistapauksia tai jätteiden hylkäämistä tai hallitsematonta käsitteilyä. Yksityishenkilöt tai yritykset ovat laiminlyöneet velvollisuutensa huolehtia omista jätteistään ja jätteet (esimerkiksi kotitalousjätteet, huonekalut, kodinkoneet tai rakennusjätteet) on hylätty metsiin tai muihin paikkoihin, jonne ne eivät kuulu. Siivoamisesta aiheutuu yhteiskunnalle ja joskus myös yksityisille kiinteistönomistajille kuluja.

Esimerkki tuomiosta oikeudessa vuodelta 2024

Jätelaki 147 §; Jätelain rikkominen

Etelä-Savon käräjäoikeus 1.3.2024, tuomio 24/106051, R 23/402

Vastaaja oli varastoinut vapaa-ajan kiinteistölleen satoja autonrenkaita, romumetallia ja erilaisia metalliesineitä, erilaista ja myös lahonnutta puutavaraa, muita jätekasoja sekä erilaisia huonekaluja. Osa edellä kerrotusta tavarasta oli ollut kiinteistöllä pelkällä maapohjalla ja säältä suojamattomana. Vastaaja tuomittiin jätelain rikkomisesta ja virkamiehen vastustamisesta yhteiseen 50 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen.

10.6.2 Määrätyt öljypäästömaksut ja aluksesta veteen menevien päästöjen esitutkinta

Toimintavuonna 2024 Rajavartiolaitos vastaanotti havaintoja mahdollisista aluspäästöistä yhteensä 35. Vahvistettuja päästötapauksia oli yhteensä 24. Valtaosa havaituista päästöistä tapahtui sataman tai rannikon tuntumassa, ja ne olivat määrältään pieniä. Suurimmassa osassa tapauksissa, päästön lähde ei pystytty selvittämään varmistuneen havainnon viiveen takia. Päästövalvonnan painopistealueilla talousvyöhykkeellä ja aluemerellä öljypäästöt ovat viime vuosien ajan pysyneet vähäisinä.

Vuonna 2024 Rajavartiolaitos aloitti neljä (4) uutta hallinnollista tutkintaa öljypäästömaksun määrittämisen edellytysten selvittämiseksi. Öljypäästömaksupäätöksiä tehtiin vuonna 2024 yhteensä kolme (3) kappaletta, joista kaksi (2) siirtyi vuodelta 2023. Kaksi (2) öljypäästömaksua määrättiin kotimaan lipun alla purjehtiville aluksille ja yksi (1) päätös ulkomaalaiselle alukselle.

Rajavartiolaitoksessa avattiin toimintavuonna 2024 kolme (3) aluspäästöihin liittyvää ympäristörikkomusta koskevaa esitutkintaa. Kaksi esitutkintaa päätettiin koska tunnusmerkistö ei täyttynyt

tai päästö arvioitiin vähäiseksi. Yhdessä tapauksessa annettiin suullinen huomautus. Lisäksi toimintavuonna 2024 saatiin päätökseen yksi (1) esitutkinta ympäristön turmelemisesta, joka aloitettiin vuonna 2023. Esitutkinta toimitettiin syyteharkintaan loppuvuodesta 2024. Kaksi (2) esitutkintaa avattiin merenkulun ympäristösuojelurikkomuksena. Molemmat tutkinnat päätettiin tutkinnanjohtajan päätöksellä ei rikosta -perusteella. Toimintavuonna Rajavartiolaitokselle ei tullut yhtään pyyntöä esitutkinnan siirtämisestä poliisille.

10.7 Ympäristörikosten määrästä syyttäjillä ja tuomioistuimissa

Syyttäjälaitoksen tilastojen mukaan ympäristö- ja luonnonvararikoksia (jatkossa ympäristörikoksia) on vuosittain saapunut syyttäjille seuraavasti.

Ympäristörikokset	2020	2021	2022	2023	2024
Ympäristön turmeleminen RL 48 luku 1 §	77	85	109	87	118
Törkeä ympäristön turmeleminen RL 48 luku 2 §	3	9	13	3	11
Ympäristörikkomus RL 48 luku 3 §	37	26	15	22	15
Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen RL 48 luku 4 §	3	0	5	2	0
Luonnonsuojelurikos RL 48 luku 5 §	20	19	7	26	24
Rakennussuojelurikos RL 48 luku 6 §	1	1	9	0	2
Yhteensä	141	140	158	140	170

Taulukko 9: Syyttäjille 2020–2024 saapuneet ympäristörikokset sekä –rikkomukset.

Rikoslain luonnonvararikokset	2020	2021	2022	2023	2024
Metsästysrikos RL 48 a luku 1 §	37	36	33	34	32
Törkeä metsästysrikos RL 48 a luku 1 a §	7	8	5	16	13
Kalastusrikos RL 48 a luku 2 §	0	3	0	3	4
Metsärikos RL 48 a luku 3 §	4	2	3	3	3
Laiton Etelämanneralueen mineraaliesiintymään kajoaminen RL 48 a luku 3 a §	0	0	0	0	0
Puutavararikos RL 48 a luku 3 b	0	0	0	0	0
Laittoman saaliin kätkeminen RL 48 a luku 4 §	0	0	0	0	0
Törkeä laittoman saaliin kätkeminen RL 48 a luku 4 a §	0	0	0	0	0
Yhteensä	48	49	41	56	52

Taulukko 7: Syyttäjille 2020–2024 saapuneet luonnonvararikokset.

Vesilain rangaistussäännökset	2020	2021	2022	2023	2024
Vesilain luparikkomus VL 16 luku 2 §	2	1	2	1	1
Vesilain rikkominen VL 16 luku 3 §	3	3	0	0	1
Yhteensä	5	4	2	1	2

Taulukko 8: Syyttäjille 2020–2024 saapuneet vesilain rangaistussäännökset.

Muita lakeja koskevat rikokset	2020	2021	2022	2023	2024
Jätelain rikkominen	24	25	20	10	9
Kalastusrikkomus	21	12	15	11	10
Maastoliikenne-rikkomus	4	3	7	5	2
Luonnonsuojelurikkomus	9	6	7	3	3
Metsästysrikkomus	0	0	8	5	14
Metsärikkomus	0	0	13	9	8
Ympäristönsuojelulain rikkominen	3	5	4	3	8
Vaarallisten aineiden kuljetusrikkomus	5	2	1	2	1
Rakentamisrikkomus	14	6	13	10	9
Maa-ainesrikkomus	3	2	0	2	2
Yhteensä	83	61	88	60	66

Taulukko 9: Syyttäjille 2020–2024 saapuneet muut ympäristöä koskevat rangaistavaksi säädetty rikokset.

Syyttäjät nostivat vuonna 2024 syytteen rikoslain 48 luvun mukaisissa rikoksissa ja rikkomuksissa 67 kertaa eli 55,8 % tapauksista. Syyteharkinta-aika oli keskimäärin 7,39 kuukautta. Rikoslain 48 a luvun mukaisissa rikoksissa ja rikkomuksissa syytteitä nostettiin 32 kappaletta, mikä vastasi 64,0 % tapauksista. Näissä syyteharkinta-aika oli keskimäärin 4,97 kuukautta. Ilmoitettu hylkäämisprosentti sisältää tilastollisesti epävarmuustekijöitä.

Vuosi	Tuomittu syytteen mukaisesti	Syyte hylätty kokonaan tai osittain	Hylkäämisprosentti	Kaikki ratkaisut
2020	118	35	22,88 %	153
2021	138	48	25,81 %	186
2022	152	46	21,76 %	192
2023	70	46	39,66 %	116
2024	72	38	22,20 %	110

Taulukko 10: Ympäristö- ja luonnonvararikosten kokonaan tai osittain hylättyjen syytteiden lukumäärien ja prosenttiosuuksien kehitys 2020–2024.

Keskimääräinen sakkorangaistus rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisesta rikoksesta on viime vuosina ollut noin 50 päiväsakkoa.¹⁹

11 Loppuarviointi

Kansallinen ympäristörikosseurantaryhmä on seurannut ympäristörikollisuutta jo vuodesta 1997 alkaen. Ympäristörikoksia koskevat rangaistussäännökset on koottu Suomessa rikoslakiin siltä osin, kun teosta voi seurata vankeusrangaistus. Lievempiä rangaistussäännöksiä on lisäksi useissa muissa laeissa. Tämä vaikuttaa ympäristörikosten seurantaan kuin myös se, mitkä rikokset määritellään ympäristörikoksiksi. Lainsäädännössämme on säädetty rangaistaviksi useita tekoja, jotka sivuavat myös ympäristöasioita. Kaikkia ympäristöön liittyviä laiminlyöntejä ja rikoksia on siten vaikea ottaa seurannassa huomioon. Tässä raportissa seurataan pääsääntöisesti rikoslaissa rangaistavaksi määriteltyjä ympäristörikoksia.

Törkeät ympäristön turmelemisen tekemuodot toteutetaan tyypillisesti liiketoiminnan yhteydessä. Ympäristön turmelemiset liittyvät yleensä jätteiden, jätemaan ja erilaisten kemikaalien säilytykseen, käsittelyyn tai maastoon dumpaamiseen sekä luvattomaan maa-aineiston ottotoimintaan tai maa-ainesten käsittelyyn ja säilyttämiseen. Ympäristön turmelemisia on ilmennyt muun muassa lietalannan, eläinten ruhojen ja hävitykseen menevän sadon käsittelyssä. Liiketoiminnassa

¹⁹ Tilastokeskuksen tilastot.

tapahtuville ympäristön turmelemisille on tyypillistä, että niihin liittyy merkittäviä rikoshyötyjä, aiheutettuja vahinkoja sekä huomattavia ennallistamiskustannuksia.

Ympäristörikosten vakavuutta arvioitaessa huomioonotetuksi tulevat ensisijaisesti ympäristöarvot, mitkä ovatkin ympäristölainsäädännön ensisijaisia suojelun kohteita. Ympäristörikosten vakavuutta ja ympäristöarvojen merkitystä arvioitaessa voitaisiin nykyistä enemmän painottaa rikoksella aiheutettujen ympäristövahinkojen korjaamiseen vaadittavien kustannusten, mahdollisten ennallistamiskulujen määrää. Ennallistamiskulut saattavat vähäisiltäkin tuntuissa ympäristörikoksissa nousta suuriksi, mikä ilman niiden huomioonottamista voi vääristää eri rikoslajien keskinäistä vertailua ja johtaa suhteellisuusperiaatteesta poikkeavaan muihin rikoslajeja lievempään oikeuskäytäntöön. Toisaalta rikosten vakavuutta arvioitaessa tulisi huomioida, että ennallistamiseen ei aina palauta ympäristöä lähtötilanteeseen eikä tee aikaisemmin eli ennen lainvastaista tekoa koskemattomasta luonnosta koskematonta.

Euroopan unionissa hyväksyttiin huhtikuussa 2024 uusi ympäristörikosdirektiivi, joka tuli voimaan 20.5.2024. Direktiivin täytäntöönpano-aika on kaksi vuotta. Direktiivi sisältää uusia kriminalisointivelvoitteita ja selvästi aiempaa yksityiskohtaisempaa sääntelyä luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille määrättävistä seuraamuksista sekä esimerkiksi rikosten vanhentumisaikoja ja lainkäyttövaltaa koskevia velvoitteita. Lisäksi direktiivi velvoittaa jäsenvaltiot muun muassa varmistamaan säännöllisen koulutuksen järjestäminen relevanteille viranomaisille ympäristörikoksista sekä laatimaan ympäristörikosten torjuntaa koskevan kansallisen strategian direktiivin mukaisesti. Direktiivin täytäntöönpanon voi olettaa terävöittävän ympäristörikosten torjuntaa ja kansainvälistä yhteistyötä.

Kiertotalousteknologiaan liittyvä rikollinen toiminta tulee lähivuosina lisääntymään. Läntisen Euroopan maissa on jo ollut rikostutkinnassa muun muassa biopolttoaineisiin liittyviä tapauksia. Järjestäytynyt rikollisuus hakeutuu sellaisille yhteiskunnan alueille, joista on saatavissa mahdollisimman suuret rikoshyödyt.

Ympäristörikoksia koskevan tilannekuvan perusteella korostuvat valvonta- ja esitutkintaviranomaisten keskinäisen yhteistyön sujuvuus, rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen, rikoshyödyn pois ottaminen ja tiedottaminen sekä kansallisen ympäristörikostorjunnan strategian ja toimenpideohjelman toteuttaminen. Ympäristörikosten torjuntaan vaikutetaan ympäristörikostorjunnan strategialla ja toimenpideohjelmalla.

Ympäristövalvontaviranomaisilla on keskeinen rooli ympäristönsuojelun ja -valvonnan kehittämisessä ja tätä kautta ympäristörikosten ennalta estämisessä. ELY-keskusten ympäristövastuualueiden edustajista onkin perustettu ympäristörikostorjunnan yhteyshenkilöverkosto, jossa jaetaan

asiantuntemusta ja hyviä käytäntöjä. Valvontaviranomaisten ennalta estävässä työssä onnistuminen vähentää esitutkintaviranomaisten tutkintaan tulevien ympäristörikosten määrää. Viranomaisten yhteistoiminnan kehittämisessä korostuu alueellisten yhteistyöryhmien aktiivinen toiminta. Suomessa on ympäristörikosten osalta poliisilaitosten alueella toimivat aluetyöryhmät, jotka ovat edesauttaneet viranomaisyhteistyötä sekä muodostamaan ympäristörikosten tilannekuvaa Suomessa. Hyvällä alueellisella yhteistyöllä pyritään reagoimaan lainvastaisiin menettelyihin tehokkaasti ja nopeasti.

Ympäristörikoksissa voi syntyä merkittävää rikoshyötyä tai laitonta etuutta. Jotta rikos ei olisi tekijälleen kannattavaa, tulee rikoshyödyn jäljittämiseen ja sen pois ottamiseen kiinnittää erityistä huomiota myös ympäristörikosten esitutkinnassa ja koko rikosprosessissa. Rikoshyödyn jäljittämässä ja pois ottamisessa korostuu eri viranomaisten välinen toimiva yhteistyö. Rikoshyödyn arvioiminen ei aina ole yksiselitteistä tutkintapyynnön tekohetkellä. Mahdollinen rikoshyöty ei aina ole tiedossa tai riittävän hyvin yksilöitynä esitutkinnan alkuvaiheessa. Rikoshyödyn määrää arvioidaan läpi koko rikosprosessin. Rikoshyödyt tai osa niistä saattavat jäädä vaatimatta, jos niitä ei osata tai voida tuoda riittävällä tavalla esille.

Viranomaisten toimenpiteistä, tutkinnan tuloksista ja tuomioistuinten ratkaisuksista tiedottamisella voidaan lisätä ympäristörikosten ennalta estävyyttä. Ympäristörikosten osalta koulutuksen ja ohjauksen tulisi olla jatkuvaa. Kansallinen ympäristörikosten seurantaryhmä korostaa ympäristörikosten osalta viranomaisten osaamisen lisäämistä ja resurssien kohdentamista siten, että ympäristörikostorjunnan erityisosaaminen lisääntyy.

Euroopan epävakaa tilanne ja venäläiseen raakaöljyyn kohdistuvat pakotteet edellyttävät viranomaisten yhteistyön kehittämistä ja tiivistämistä paikallisten tai kansainvälisten konfliktitilanteiden yhteydessä tapahtuvien ympäristörikosten ennalta estämisessä, paljastamisessa, selvittämisessä, vahinkojen minimoimisessa sekä tekijöiden saattamisessa vastuuseen.